

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่องการศึกษาการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในโรงเรียน

1.1 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

1.1.1 ความหมายของโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล

1.1.2 หลักการพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

1.1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

1.1.4 การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้

1.2.1 หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียน

1.2.2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้

1.3 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการการสร้างโอกาสและดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน

1.3.1 ความหมายของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.2 ความสำคัญของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.3 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.4 มาตรฐานคุณภาพการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.6 แนวทางการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของหน่วยงานและ

นักวิชาการ

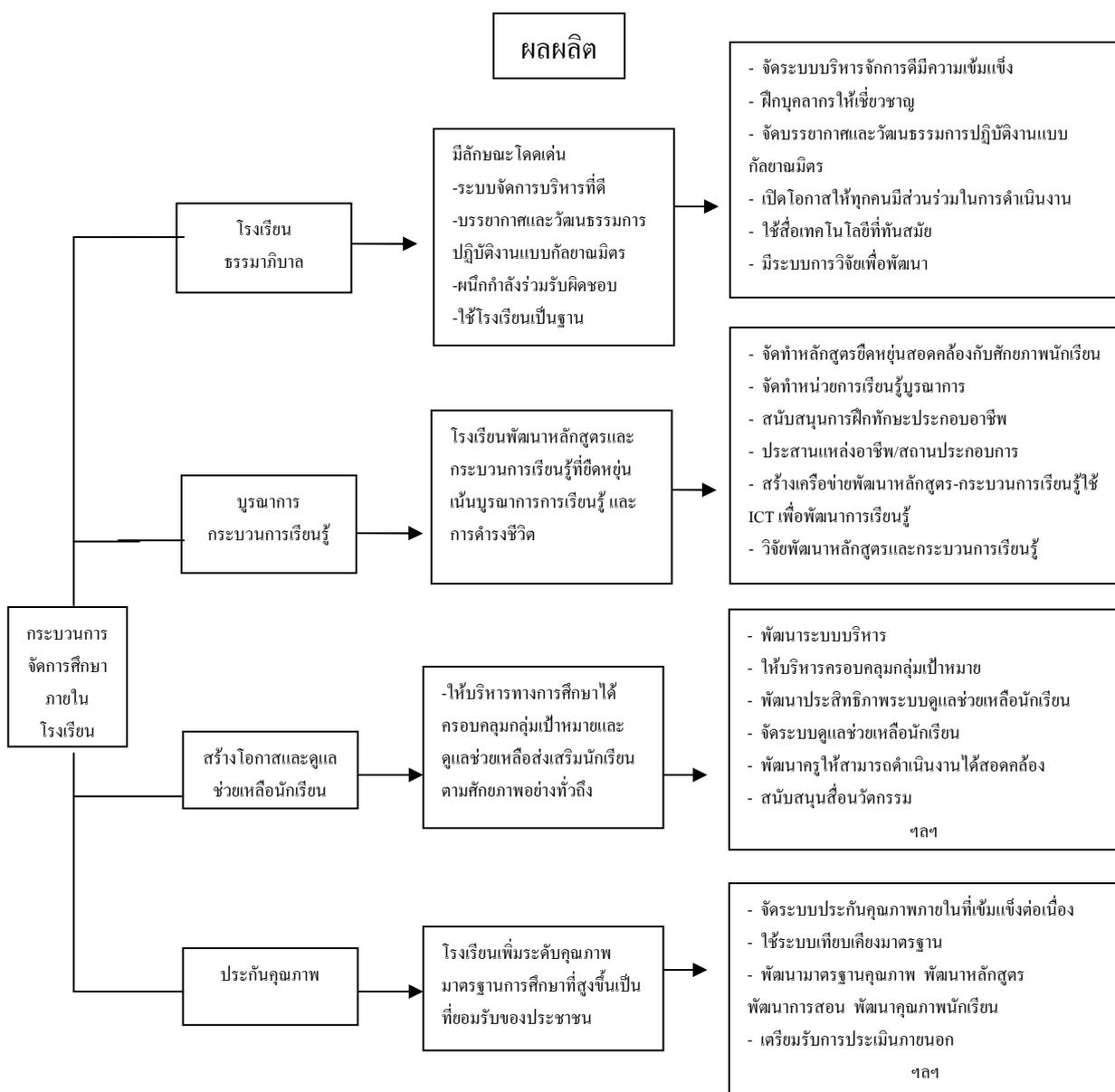
1.4 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา

1.4.1 ความหมายของการประกันคุณภาพทางการศึกษา

- 1.4.2 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน
- 1.4.3 แนวคิดและหลักการในการการประกันคุณภาพทางการศึกษา
- 1.4.4 ความสำคัญของการประกันคุณภาพทางการศึกษา
- 1.4.5 มโนทัศน์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษา
- 1.4.6 การประเมินตนเองของสถานศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 106) ได้กำหนดผลผลิตและกิจกรรมเสนอแนะไว้ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 ผลผลิตและกิจกรรมเสนอแนะในมุมมองด้านกระบวนการบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียน (ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

1.1 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

1.1.1 ความหมายของโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เพราะมีการปรับวิธีคิด วิธีการบริหารราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหา พัฒนา นำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ ความมั่นคง ความสงบ - สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกลดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" หลักธรรมาภิบาล จึงตั้งอยู่บนรากฐานของความถูกต้อง ดีงาม มั่นคง หรือ ธรรมาธิปไตย ที่มุ่งให้ประชาชน สังคมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การบริหารจัดการ การบริหารในทุกระดับ ปรับวัฒนธรรมขององค์กรภาครัฐใหม่ เพราะระบบราชการที่แข็งตัวเกินไป ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดความชอบธรรม กฎเกณฑ์เข้มงวด ช่องทางการสื่อสารขาดตอน รัฐไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ถูกต้อง ทำให้เกิดความขัดแย้ง ช่วงชิงอำนาจและความล้มเหลวของระบบราชการและรัฐบาล จึงทำให้ความคิดเกี่ยวกับ Government เปลี่ยนไปกลับกลายมาเป็น Governance ที่ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกล่าวคือ

ภาครัฐ ต้องมีการปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้างและกระบวนการทำงานของหน่วยงาน/กลไกการบริหาร ให้สามารถบริหารทรัพยากรของสังคมอย่างโปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชน โดยจะต้องมีการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และวิถีทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ทำงานโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสามารถร่วมทำงานกับภาคประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น เป็นมิตร

1.1.2 หลักการพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

การบริหารสถาบันอุดมศึกษากับหลักธรรมาภิบาล มีหลักดังนี้

(1) เสรีภาพทางวิชาการ (ACADEMIC FREEDOM)

(2) ความเป็นอิสระ (AUTONOMY)

(3) ความรับผิดชอบต่อสังคม (SOCIAL RESPONSIBILITY)

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถาบันอุดมศึกษียึดหลัก

(1) นิติธรรม

(2) หลักคุณธรรม

(3) หลักความโปร่งใส

(4) หลักความมีส่วนร่วม

(5) หลักความรับผิดชอบต่อ

(6) หลักความคุ้มค่า

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. **หลักนิติธรรม** คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจ และถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. **หลักคุณธรรม** คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. **หลักความโปร่งใส** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. **หลักความมีส่วนร่วม** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์

การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

1.1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ชุมชน หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ กลุ่มหรือชุมชนต่างๆ และประชาชนทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ชุมชนได้เข้าไปแสดงบทบาทของตนเองเพื่อสะท้อนถึงความสนใจต่อการดำเนินการศึกษาของโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานตามนโยบาย การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

การมีส่วนร่วม” เริ่มเป็นที่รับรู้ของสังคมไทยในห้วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ด้วยกระแสของการเมืองในโลกยุคใหม่ที่มีทิศทาง De-centralize และเน้นไปในเรื่องสิทธิของพลเมืองทั้งในฐานะปัจเจกและในฐานะหน่วยทางสังคมกับการเคลื่อนไหวและปฏิบัติการของชุมชนไทยที่คึกคักขึ้นจากความตื่นตัวต่อปัญหาและนโยบายประชานิยม เช่นกัน ที่ว่าทศวรรษ”การมีส่วนร่วม” ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2545 อันระบุว่า ในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และในกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น ความจริง ก่อนหน้าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แวดวงการศึกษาไทยก็เริ่มให้ความสนใจต่อแนวทาง “บวร” หรือการประสานความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน ระหว่าง บ้าน-วัด-โรงเรียน เพียงแต่ยังไม่แพร่หลาย และมีการปฏิบัติต่างๆ กันไปตามความเข้าใจ อีกทั้งยังมีปัญหาในระดับกระบวนการของโครงสร้างบริหารการศึกษาส่วนบน ที่ยังไม่เข้าใจว่า การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติที่มากกว่าการให้

โรงเรียนเป็นศูนย์กลางความร่วมมือ และความร่วมมือนั้นมีความหมายแตกต่างจากการมีส่วนร่วมเกือบสิ้นเชิง รวมถึงการมองไม่เห็นลึกซึ้งถึงการเชื่อมโยงบทบาทของการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกาะเกี่ยวบูรณาการไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Live long Education) ตัวอย่างหนึ่งของปัญหาเชิงนโยบายต่อกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของสังคม คือ ข้อมูลที่แสดงว่าแม้แต่การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่น่าจะเปิดการลงทุนแก่ภาคเอกชน ก็กลับมีแนวโน้มลดลง เหลือเพียงร้อยละ 13 และเป็นสัดส่วนที่คงที่มากกว่า 10 ปี โดยมีแนวโน้มลดลงอีก สาเหตุเนื่องจากการขยายตัวของระบบการศึกษาโดยรัฐ ที่มีอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่ารัฐควรดำเนินการจัดการศึกษาเอง จึงมีผลทำให้กฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติต่างๆ มีลักษณะของการกำกับควบคุมมากกว่าการส่งเสริม สนับสนุน

ในขณะเดียวกัน องค์กรทางสังคมและชุมชนที่จัดการศึกษาเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจายกันอยู่นั้น ก็มีแนวคิดปรัชญาและเป้าหมายการศึกษาที่แตกต่างไปจากความรู้ความเข้าใจของภาครัฐเนื่องจากการเป็นการศึกษาที่เน้นวิถีชีวิตและการปฏิบัติที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ที่เรียกกันว่ากลุ่ม การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) การจัดการศึกษาโดยชุมชนเหล่านี้จึงถูกกีดกันออกไปจากระบบการศึกษาไทยมาช้านาน แต่ก็น่ายินดีที่กระแสการปฏิรูปการศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น เริ่มหันมาให้ความสนใจและเปิดที่ทางแก่การเชื่อมโยงซึ่งกันและกันมากขึ้น

สำหรับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ให้เยาวชนจากผลการวิจัยด้านครอบครัวในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ยืนยันเสมอมาว่า ความสัมพันธ์ที่ดีและการช่วยเหลือกันระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก นอกจากจะทำให้เด็กประสบผลสำเร็จในด้านวิชาการแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ที่นำไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิตอนาคต

เราจึงสรุปได้ว่า การกระจายอำนาจและการบริหารอย่างมีส่วนร่วมในทุกระดับ เป็นหลักการสำคัญที่สุดของเป้าหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดกว้างให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สถาบันทางสังคม ได้มีบทบาทเป็น”ทุนทางสังคม”และ”ทุนทางวัฒนธรรม”ให้แก่การศึกษาทุกระบบ หากแต่ยังหมายรวมถึงการเปิดที่ทางให้ชุมชน สถาบันทางสังคม ที่รวมเอาสถาบันครอบครัวไว้ด้วย ได้ปฏิบัติภารกิจตรงในการจัดการความรู้และจัดการศึกษาให้แก่ลูกหลานของเขาเอง รวมถึงการที่สถาบันทางสังคมต่างๆ จะสร้างองค์กรหรือหน่วยงานหรือสถาบันจัดการศึกษาที่หลากหลายแตกต่างไปจากระบบโรงเรียน ว่าเป็นทางเลือกแก่สังคมไทยด้วย

อย่างไรก็ดี ในที่นี้เราจะมุ่งทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในมิติที่เป็นไปได้มากที่สุดสำหรับ

สถานการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน นั่นคือการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ในบริบทของการศึกษาในระบบก่อน "ชุมชน" กับ "การมีส่วนร่วม" ชุมชน ในยุคปัจจุบัน ไม่ใช่ชุมชนตามความเข้าใจเดิมอีกต่อไป กล่าวคือ ไม่แต่เป็นชุมชนที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และอยู่ภายใต้วัฒนธรรมชุดเดียวกันเท่านั้น อีกทั้งไม่ใช่ชุมชนในความหมายที่เป็นหน่วยการปกครองของรัฐ หากแต่เป็นชุมชนแบบใหม่ที่อาจเรียกว่า "ชุมชนโดยเจตนา" หรือ Intentional Community อันหมายถึง ผู้คนจำนวนหนึ่งที่อาจอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่มารวมกลุ่มกันภายใต้เจตนาที่จะดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันในระยะเวลาที่ต่อเนื่อง

หากเรามองชุมชนในความหมายใหม่ดังกล่าวนี้ ก็พบว่า กลุ่ม-สมาคมผู้ประกอบการ หรือ กลุ่มผู้รู้ท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่โรงเรียนอาจเชื่อมโยงถึง ก็เป็น "ชุมชน" อย่างหนึ่งนั่นเอง ดังนั้น ชุมชนในกระแสโลกาภิวัตน์จึงอาจลำดับได้ดังนี้ ชุมชนชนบท > วัฒนธรรมเดิม ระบบเครือญาติ ทำการเกษตร พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท > วัฒนธรรมผสม ทำการเกษตร รายย่อย / ขายแรงงาน / และธุรกิจรายย่อย พึ่งเมืองพึ่งธรรมชาติ มีทั้งเครือญาติและกลุ่มความสัมพันธ์ใหม่ ชุมชนเมือง > วัฒนธรรมใหม่ รับจ้างหรือทำธุรกิจ พึ่งพาตลาด กลุ่มความสัมพันธ์ใหม่ ชุมชนโดยเจตนา > หลากหลาย มีความสัมพันธ์แนวราบ ทำกิจกรรม / ภารกิจ ร่วมกันเป็นกลุ่มความสัมพันธ์ใหม่ในระยะเวลาหนึ่ง สำหรับ "การมีส่วนร่วม" เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน เราจะพบว่ามีความหมายที่แตกต่างอย่างมากกับ "ความร่วมมือ" "แต่คนมักสับสนและจัดวางเส้นแบ่งในทางปฏิบัติได้ยาก เพราะ ความร่วมมือ (Cooperation) นั้นหมายถึง การที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น "เจ้าของหรือเจ้าภาพ" งานหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วขอให้ฝ่ายอื่นๆ เข้าร่วม เช่น ขอความร่วมมือด้านทรัพย์สินของแรงงานหรือเวลาในการทำกิจกรรม ฯลฯ มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้ง ๆ ไปไม่มุ่งความต่อเนื่องและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วม แต่มุ่งจะให้กิจกรรมหรืองานนั้นเสร็จตามความต้องการของฝ่ายเจ้าของงาน เช่น โรงเรียนต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เป็นโรงเรียน ISO 14000 ผู้บริหารก็เชิญผู้ประกอบการประชุมเพื่อขอความร่วมมือ โดยแจ้งให้ทราบว่า ส่วนของผู้ปกครองจะทำอะไรได้บ้างเพื่อไปสู่ผลลัพธ์ดังกล่าว ความสัมพันธ์แบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม หากแต่เป็นเพียงความร่วมมือเท่านั้น แต่ การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมกัน ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (Dynamic) คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนด แผนงาน

ใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันในประเด็นอนุรักษ์ทรัพยากร ทรัพยากรและพลังงาน อาจมีภาคีและตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วม แตกต่างไปจากกิจกรรมค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นแค่กิจกรรมทั่วไป เนื่องจากหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นคือ การระดมความคิด ซึ่งคือการกระจายอำนาจอย่างหนึ่ง กับความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบ เสมอภาคกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

หลักการและกระบวนการของ “การมีส่วนร่วม” ได้แก่ การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิด มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว บนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพการวางแผนคือนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย(คน สิ่งของงบประมาณเวลา ฯลฯ)

การลงมือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้ การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น การรับประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้นและผลประโยชน์โดยอ้อม แต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำและความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์ เสมอภาคและเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ เปิดรั้วโรงเรียนสู่การมีส่วนร่วมพลังของการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน ย่อมให้ผลลัพธ์อันน่าอัศจรรย์ทั้งในแง่การแบ่งเบาภาระงบประมาณบุคลากร รวมถึงทรัพยากรอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพและความรู้จากผู้คนที่อยู่นอกรั้วโรงเรียน แต่ที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ความเข้าใจของโรงเรียนเสียใหม่ในสิทธิการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน เพื่อโรงเรียนจะเปิดใจกว้างต่อแนวทางที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มใหญ่ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาทั่วโลกอยู่ในเวลานี้ แล้วจะพบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองนั้น มีได้ตั้งแต่ในระดับปฏิบัติและระดับนโยบายในระดับปฏิบัติได้แก่ การเป็นครูร่วมสอน ที่มีสาระสำคัญมากกว่าการเป็นอาสาสมัคร นั้นหมายถึงการที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูในชั้นเรียนของลูก เนื่องจากผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยมีประสบการณ์ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ที่อาจให้ข้อมูลความรู้ ความชำนาญเฉพาะที่มากกว่าตำราเรียน ทั้งนี้ครูร่วมสอนควรจะต้องวางแผนหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนการสร้างกิจกรรมหนุนเสริม ไปจนถึงการติดตามประเมินผลร่วมกับครูซึ่งบทบาทเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วอย่างมีประสิทธิภาพในหลายประเทศเช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ นอกจากนี้ ก็อาจมีบทบาทปฏิบัติในการเยี่ยม

บ้านการช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาหรือมีลักษณะพิเศษ รวมถึงอาจมีบทบาทจัดกิจกรรมที่ น่าสนใจในวันหยุดให้แก่กลุ่มพ่อแม่หรือเด็ก ตลอดจนการช่วยงานหรือสนับสนุนงานค้นคว้า วิจัย หรืองานห้องสมุดของโรงเรียน โดยปกติ พ่อแม่ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งมักได้รับการคัดเลือกให้เข้า ร่วมเป็นคณะกรรมการสมาคมฯ/ผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่โรงเรียนอาจคิดถึงการมีส่วนร่วมที่มากไปกว่า นี้ นับแต่การเชิญผู้ปกครองให้กว้างขวางขึ้น การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมคิดตั้งแต่การสร้าง” ธรรมนูญโรงเรียน”เสียด้วยซ้ำ ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มผู้ปกครองที่ติดตามแผน การพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง การสร้างกระบวนการพัฒนา”ผู้นำ”แก่กลุ่มผู้ปกครอง การกระจาย อำนาจให้ผู้ปกครองตรวจสอบผลงานของโรงเรียนได้อย่างโปร่งใส ตลอดจนการร่วมเป็น วิทยากรเป็นคณะกรรมการการศึกษาต่างๆ เป็นต้น แต่ในภาพรวมของสังคมไทย พ่อแม่ ผู้ปกครองและประชาชนส่วนใหญ่ ยังไม่รู้หรือไม่มีสำนึกในเรื่องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและ แม้แต่ไม่รู้ว่ามี”สิทธิ”ที่จะร้องขอเป็นคณะกรรมการการศึกษาในระดับต่างๆ ตั้งแต่โรงเรียนไปจนถึง เขตพื้นที่การศึกษา อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จุดชี้ขาดที่สำคัญยังคงอยู่ที่วิสัยทัศน์ ความเข้าใจของ ผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากนี่เป็นกระบวนการที่รื้อถอนความเคยชินเดิมๆลงอย่างสิ้นเชิง แต่หากปฏิบัติได้จริงจากน้อยไปสู่มาก ก็จะทำให้ผลกระทบในระดับ critical mass ที่จะก่อเกิด แบบอย่างและโรงเรียนพันธุ์ใหม่ ครูพันธุ์ใหม่ ผู้ปกครองพันธุ์ใหม่ นักเรียนพันธุ์ใหม่ ที่นำไปสู่ คุณภาพอย่างใหม่ได้อย่างแน่นอนในส่วนบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน อาจมีได้ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้เนื่องจากโรงเรียนย่อมตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนแบบใดแบบ หนึ่งทำเลที่ตั้งของชุมชนและความเป็นมาในอดีต เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ ของชุมชน เช่น การก่อตั้งชุมชน การดำรงอยู่ความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก ผลกระทบจาก ความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ล้วนเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่จะเสริมสร้างทักษะการคิด และทัศนคติที่เหมาะสมและสำนึกต่อชุมชนแก่เด็กและเยาวชน ได้แก่

แบบแผนการผลิตของชุมชน โครงสร้างทางระบบเศรษฐกิจ เกษตรกรรม วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อมทัศนคติของคนที่มีต่ออาชีพ เป็นต้น

วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม ระบบคุณค่า ภูมิปัญญา ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น ประดิษฐ์กรรม นวัตกรรมหรือการคิดค้นด้านการผลิต ต่าง ๆ ของชุมชน ที่อาจพัฒนาหรือเป็นกรณีศึกษา

ผู้นำชุมชนหรือผู้รู้ ในชุมชนย่อมมีผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์เพื่อเกื้อหนุนร่วมมือกันต่อไป ด้านการศึกษาทางเลือกหรือหลักสูตรท้องถิ่น เพราะชุมชนมีศักยภาพเต็มที่ ในขณะที่โรงเรียนมักมีข้อจำกัดเรื่องตัวครูหรือบุคลากร ในระบบที่จะจัดการศึกษาในหลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงขาดแคลนองค์ความรู้ เพราะครู ในระบบราชการมีความรู้วิชาการที่เน้นไปในเรื่องหลักสูตรที่รับใช้เศรษฐกิจ-อุตสาหกรรม เมื่อไม่มีตัวบุคคลในระบบที่เหมาะสม โรงเรียนก็มักเพิกเฉยต่อหลักสูตรท้องถิ่นไปเสีย แต่ถ้าหากโรงเรียนปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ นำครูชาวบ้านเข้ามาทดแทน ก็จะทำให้หลักสูตรท้องถิ่นมีชีวิตชีวาปฏิบัติได้ สอดคล้องกับความเป็นจริง ส่วนในเรื่องงบประมาณ วิธีการจัดการเรียนการสอน หรือรายละเอียดต่าง ๆ นั้น ก็จะคลี่คลายได้ ถ้าให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น การมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน ในลักษณะนี้ อาจเป็นไปได้ตั้งแต่การเป็นวิทยากรท้องถิ่น ครูชาวบ้าน สถานประกอบการ แหล่งความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สถาบันทางราชการและธุรกิจเอกชน อบต. วัด ฯลฯ โรงเรียนอาจส่งนักเรียนไปเรียนรู้โดยตรงภายในชุมชน เช่น ไปฝึกงานในสถานประกอบการหรือไปเก็บข้อมูล วิจัยสัมภาษณ์ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน จากคนเฒ่าคนแก่ หรือแม้แต่การให้กลุ่มผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้ด้วย รวมถึงมีส่วนร่วมวางแผนการศึกษาการออกแบบหลักสูตรที่ต้องใช้องค์ความรู้ของชุมชน เป็นต้นโดยโรงเรียนสามารถประยุกต์ความรู้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลักสูตรวิชาต่างๆซึ่งเป็นไปได้ตั้งแต่การเป็นรหัสวิชา การทำรายงาน โครงการ สถิติ portfolio ฯลฯ

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ การจัดการโครงการ การรณรงค์การบริหารหรือจัดหางบประมาณ – ความร่วมมือ การบำเพ็ญประโยชน์ การเข้าร่วมดำเนินงานวาระพิเศษต่างๆ เช่น แผนงานรณรงค์ยาเสพติด โครงการอนุรักษ์พลังงาน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในระบบ Whole School Approach (W.S.A) ในสถานศึกษา หมายถึง การจัดระบบบริหารจัดการการเรียนการสอนทั้งด้านกายภาพ และชีวภาพให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ร่วมกันหรือก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งภายในสถานศึกษาและจากชุมชน อาทิ การให้ชุมชนร่วมจัดจัดสิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมแก่บุคลากร การจัดทำป้ายนิเทศ นิทรรศการ การจัดทำสื่อเสียงตามสายฯ เป็นต้น เรายังอาจคิดค้นกระบวนการมีส่วนร่วมได้อีกมาก หากรู้จักการทำงานร่วมกับชุมชนชุมชนจะเป็นพลังของโรงเรียนได้ไม่ยาก โดยโรงเรียนจะต้องทำให้การศึกษาข้ามพ้นไปจากห้องเรียนแบบเก่าด้วยกระบวนการเรียนรู้และการทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ที่มีลักษณะ

1. มุ่งผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Learning Outcome) ที่นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และภาคีต่าง ๆ จะเกิดความรู้ความเข้าใจในบางเรื่องบางปัญหาร่วมกัน มากกว่ากิจกรรมของการสร้างวัตถุ (เช่น จัดหาถังขยะการปรับปรุงสวนหย่อม)
2. เน้นการมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนกับโรงเรียนอย่างเสมอภาค สมานฉันท์ มีใช้กิจกรรมของโรงเรียนฝ่ายเดียว หรือมีชุมชนเข้าร่วมอย่างจำกัดหรือเป็นครั้งคราว
3. มีแนวโน้มของความยั่งยืนในระยะยาว สามารถขยายผลต่อเนื่องไปได้ มีใช้กิจกรรมระยะสั้นที่สำเร็จสิ้นไปในช่วงเวลาเฉพาะหน้าเท่านั้น
4. มีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับฐานชีวิต ฐานวัฒนธรรมและฐานทรัพยากรของชุมชน
5. เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงเข้ากับการเรียนการสอน มิได้แยกออกมาต่างหาก
6. เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสร้างสรรค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนโรงเรียนที่จะดำเนินการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเช่นนี้ได้ จะต้องทำความรู้จักเข้าใจชุมชน เข้าใจวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และศักยภาพของชุมชน

1.1.4 การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน (บางโรงเรียนมีตัวแทนนักเรียนเป็นกรรมการด้วย) ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

หลักการสำคัญในการบริหารแบบ SBM

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement)
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People)
4. หลักการบริหารตนเอง (Self – managing)
5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance)

จากหลักการดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะเป็นการบริหารงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่ารูปแบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา

รูปแบบการบริหารแบบ SBM

1. รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก(Administration Control SBM)
2. รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Professional Control SBM)
3. รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM)
4. รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลัก (Professional Community Control

SBM)

ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารแบบ SBM

1. กระจายอำนาจหน้าที่การบริหารจากหน่วยงานบริหารส่วนกลางไปยังคณะกรรมการโรงเรียนอย่างแท้จริง
2. ได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานส่วนกลาง บุคลากรในโรงเรียนผู้ปกครอง
3. มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ ข้อมูลสารสนเทศตรงกัน
4. บุคลากรในสำนักงานเขตการศึกษาและในโรงเรียนจะต้องได้รับการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
5. ทำการฝึกอบรมคณะกรรมการโรงเรียน เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษา เช่น การทำงานเป็นทีม การประชุม การตัดสินใจสั่งการ นโยบาย การวางแผนปฏิบัติการบริหารการเงิน การบริหารงานวิชาการ หลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผล เป็นต้น
6. ได้ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถและมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม พัฒนาความรู้ ทักษะ และภาวะผู้นำให้ผู้บริหาร เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)
7. ผู้บริหาร คณะกรรมการโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน
8. มีการให้รางวัลสำหรับโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

กลยุทธ์ในการนำรูปแบบบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปปฏิบัติ กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่

1. การประชาสัมพันธ์
2. กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน
3. การสรรหาและการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา
4. การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา
5. การสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมปฏิบัติงานกับคณะกรรมการ
สถานศึกษา
6. การสร้างเครือข่ายคณะกรรมการสถานศึกษา
7. การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา
8. พิจารณาให้สวัสดิการ บริการและสิทธิพิเศษแก่คณะกรรมการสถานศึกษา

1.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการ กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง ที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทำให้ผู้บริหารและครูจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การสร้าง การใช้ และการปรับปรุงหลักสูตร ควบคู่ไปกับการจัดการเรียน การสอนในหน้าที่ปกติ ในการดำเนินการนั้นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

การดำเนินการให้หลักสูตรสถานศึกษามีคุณภาพ ตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วน ที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียน

1. **หลักสูตรสถานศึกษา** สถานศึกษาเป็นชุมชนของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมด และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระ

การเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับ ครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัดและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่ง สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความ เพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจและ ประสบการณ์ให้ผู้เรียน และพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็นและมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและ ศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและ สังคมหลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนและช่วยให้เป็น พลเมืองพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลง ร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตร สถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็น อิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

1.2.2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินไปด้วยดีบรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนด แนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร

1.1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จาก มาตรฐาน การเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่

คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honour Course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

1.2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

1.3. กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6
- ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้

เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐาน

- ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6
- กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้

เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานและสาระ การเรียนรู้ ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิต ของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้อหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

1.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 1, 2 และ 3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาเลือกที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น กำหนดได้ตาม

ความเหมาะสมทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

1.5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวมหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ซึ่งเมื่อเรียนครบ ทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติโครงงานอย่างน้อย 1 โครงงาน

1.6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชมรมวิชาการ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติและ ความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

2.3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เช่น กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี เป็นต้น

2.4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

2.5. การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบโดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3. การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการโดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวิวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปี หรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน คือ ครูผู้สอนและครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการโครงการร่วมเวลาเรียน การมอบหมายงาน / โครงการ แฟ้มผลงาน หรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้ง

สถานศึกษาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

2. การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานการ จัดเป็นการเรียนแบบยืดหยุ่นหรือจัดเป็นโครงการได้

3. การออกแบบการเรียนการสอน จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่

คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายครูผู้สอนทุกคนต้องออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้นผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดไว้ในระดับใด ยกตัวอย่าง วิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้ จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

4. การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ในการจัดการศึกษาภาค

บังคับ 9 ปี สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่นบูรณาการเรียนรู้อย่าง กลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐานเช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละ

คาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้เสนอจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 1 ควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยาก رؤ้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อยทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อย เหล่านี้เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และนำผลงานมาแสดงทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ ผลงานของกันและกันในรูปแฟ้มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษา ภาคบังคับเป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะพบทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้นเป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคมและควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษา ชั้นพื้นฐานสถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีภารกิจหลักที่ดำเนินการ คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละช่วงชั้นและสัดส่วนเวลาเรียน
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
6. จัดทำคำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้
7. กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
8. การกำหนดแนวการจัดการเรียนรู้
9. กำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้
10. กำหนดการวัดผลและประเมินผล
11. กำหนดโครงการหรือกิจกรรมบริหารจัดการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา

การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เป็นการเตรียมการให้มีความพร้อมในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามภารกิจ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดการเลือก การใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การแนะแนวการวิจัยเพื่อพัฒนา และการนิเทศกำกับติดตาม ซึ่งแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. **การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้** ผู้บริหารทำความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ มีเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย และสามารถนำไปใช้วางแผนดำเนินการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้แก่ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้สื่อการเรียนรู้ การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ฯ ล ฯ

2. **การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** สถานศึกษาควรร่วมกันวางแผนให้ครูสามารถแนะแนวผู้เรียน ในด้านความสามารถทางการเรียน และการศึกษาต่อ และร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ จุดเน้น เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมสร้างนิสัย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ฯ ล ฯ โดยการกำหนดให้เป็นชมรม ชุมนุม หรือกลุ่มสนใจ

3. **การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้** สถานศึกษาควรส่งเสริมและดำเนินการให้มีการระดมทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่าต่อการศึกษาในทุกด้าน จัดให้มี

เครือข่าย การเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษาหรือการจัดแหล่งเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดให้มีสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของโรงเรียน ส่งเสริม การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

การดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตรสถานศึกษา) เป็นกรดำเนินการตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3 ที่สถานศึกษากำหนดไว้ โดยการจัดระบบการนิเทศ ติดตาม กำกับให้กระบวนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิผลตามมาตรฐานของหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2549 ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด และการประกันคุณภาพภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาในการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางการวัดและประเมินในกระบวนการวัดและประเมินของหลักสูตรสถานศึกษา การประเมินผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดต่าง ๆ ในการประเมินมาตรฐานในการประกันคุณภาพ สถานศึกษาต้องถือว่าเป็นเรื่องเดียวกัน การดำเนินการบริหารจัดการให้เป็นลักษณะการบูรณาการ จะไม่แยกส่วนออกจากกัน ระหว่างการจัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

1.3 กระบวนการบริหารจัดการด้านการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การจัดการศึกษามีได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนเพียงให้มีความรู้ทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องครอบคลุมถึงความเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่เหมาะสม และปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนย่อมเป็นบทบาทหน้าที่ของครูทุกคนที่จะร่วมมือกัน โดยครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนในทุกด้านรวมทั้งการช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาซึ่งหากมอบหมายบทบาทให้ครู ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมทำให้การดูแลนักเรียนมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกคน เพราะในปัจจุบันนักเรียนมีปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น ครูที่ปรึกษาไม่ได้เอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ครูแนะแนวมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับนักเรียน (พิชญ์มณฑลลีกำเนิดไทย. 2544 : 46)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องหาวิธีการใด ๆ ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทำงานที่มี

ระบบชัดเจน มีประสิทธิภาพและคุณภาพที่สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

1.3.1 ความหมายของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ได้มีนักการศึกษาหลายคนและสถาบันหลายแห่งได้ให้ความหมายของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้ การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูผู้เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2544: 5)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544 : 44) กล่าวว่า การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตามอัตภาพของตนเอง โดยพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้น นักเรียนรู้จักยอมรับและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง เป็นกระบวนการให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตามอัตภาพของตนเอง โดยพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้น นักเรียนรู้จักยอมรับและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

1.3.2 ความสำคัญของการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2544ข : 1-3) และ กรมสุขภาพจิต (2544ก : 11-13)กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยสรุปว่า การพัฒนาคุณภาพนักเรียนทุกคนมุ่งหวังว่านักเรียน จะได้เติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ มีสุขภาพจิตดี ได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี มีความมานะบากบั่น มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น ควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสมและพึ่งตนเองได้ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าต่อตนเองครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่

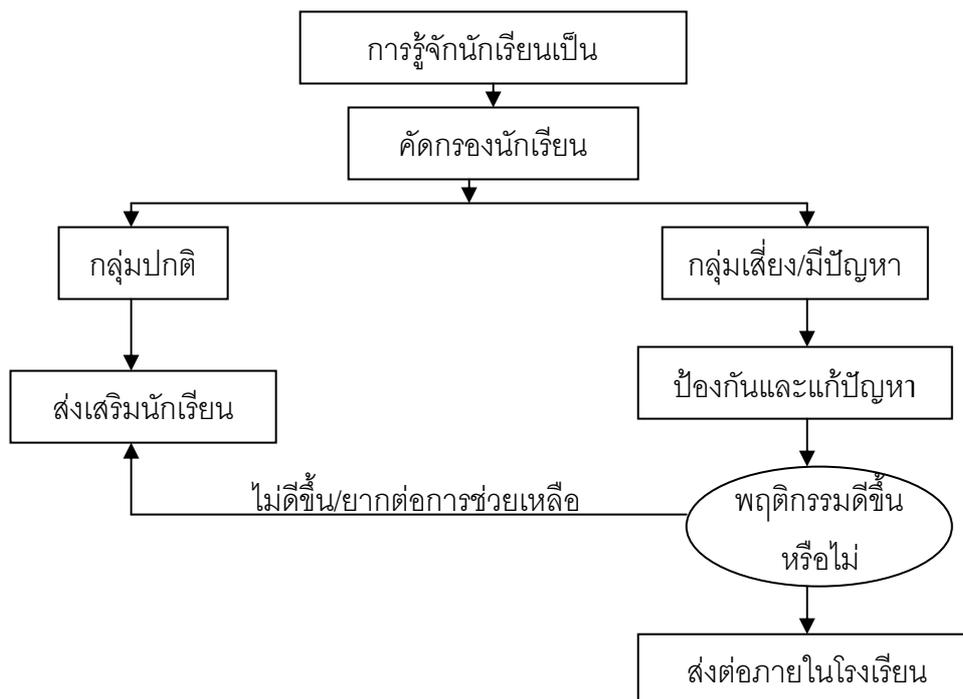
สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือ เรื่องความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ(5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

การพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตเป็นสุขตามสังคม มุ่งหวังดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนตามกระบวนการศึกษานั้นไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกและเชิงลบ อันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนานักเรียน อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด

บทบาทของครูจะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะเกิดผลดีต่อทุกคน คือ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

1.3.3 กระบวนการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงานมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง นักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 5) ซึ่งองค์ประกอบแต่ละประการมีกระบวนการดังภาพ

แผนภาพที่ 2 กระบวนการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

จากแผนภาพที่ 2 ดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังกล่าวมีความสำคัญมีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเชื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข: (6-9) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ (กรมสามัญศึกษา.2544ข : 10-12) ดังนี้

ด้านแรก ด้านความสามารถ ประกอบด้วย ด้านการเรียน ซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น ด้านความสามารถอื่น ๆ อาทิ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน ความสามารถพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลคัดกรองนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาส่งเสริมนักเรียน ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่ส่งต่อภายในโรงเรียนไม่ดีขึ้น / ยากต่อการช่วยเหลือ

ด้านที่สอง เป็นข้อมูลเกี่ยวกับด้านสุขภาพ ประกอบด้วย สุขภาพด้านร่างกาย ส่วนสูงน้ำหนัก โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสุขภาพด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น อารมณ์ซึมเศร้า วิดกกังวล ความประพฤติ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง สมารถสิ้น บุคลิกภาพเก็บตัว และขี้อาย เป็นต้น

ด้านที่สาม ด้านครอบครัว แยกเป็นด้านเศรษฐกิจ โดยต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน และด้านการคุ้มครองนักเรียน จะต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนพี่น้อง บุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีข้อมูลด้านอื่น ๆ ของนักเรียนที่ครู-อาจารย์ พบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาใช้พิจารณาประกอบอีกด้วยวิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว หรือข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่สำคัญคือ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 12)

1. ระเบียบสะสม
2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก
3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมงานการเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพของนักเรียน ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย เป็นต้น

1.4.3.2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 15)

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ
2. กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาแต่กรณีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุม

ครู-อาจารย์ เพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรอง นักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครู-อาจารย์ในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา (กรมสามัญศึกษา. 2544ช : 16) ประกอบด้วย 3 ด้าน

ด้านที่หนึ่ง พิจารณาจากความสามารถซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการเรียน และด้านความสามารถอื่น ๆ โดยด้านการเรียนพิจารณาจากผลการเรียนที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน ความเข้าใจใส่ ความพร้อมในการเรียน ความสามารถในการเรียน ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาด้านความสามารถอื่น ๆ โดยพิจารณาจากการแสดงออกถึงความสามารถพิเศษ ที่มีความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

ด้านที่สอง พิจารณาจากด้านสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยด้านร่างกายและด้านจิตใจและพฤติกรรม โดยด้านร่างกายพิจารณาจากความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่นการมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น โรคประจำตัว ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง และความสะอาดของร่างกาย ส่วนทางด้านจิตใจและพฤติกรรม พิจารณาจากสภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวลหรือซึมเศร้า ความประพฤติ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการศึกษา ความสามารถพิเศษ และการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่งสมาธิสั้น ความสัมพันธ์กับเพื่อน ครู หรือผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

ด้านที่สาม พิจารณาจากด้านครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านเศรษฐกิจ และด้านการคุ้มครองนักเรียน โดยด้านเศรษฐกิจพิจารณาจากผู้หารายได้ให้ครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและใช้จ่ายในแต่ละวัน ส่วนด้านการคุ้มครองนักเรียนพิจารณาจากความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย และ สิ่งแวดล้อม ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัย และเหมาะสมของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่มักทะเลาะเบาะแว้ง ใช้ความรุนแรงในการตัดสินแก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึมเศร้า เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่ยอมกลับบ้าน เป็นต้น การใช้สารเสพติด การดื่มสุรา หรือการเล่นการพนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง รุนแรงของสมาชิกในครอบครัว

นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาจากข้อมูลด้านอื่น ๆ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งอาจเป็นไปได้ขึ้น หรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อ

ความสามารถ สุขภาพ และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน ซึ่งสามารถหาข้อมูลเพื่อใช้ในการคัดกรองจากระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ ในการพิจารณา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน ครู-อาจารย์ ที่เกี่ยวข้อง จากแบบสอบถามการสังเกต การสอบถามครูพยาบาลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพของนักเรียน แฟ้มสะสมงาน และการสอบถามจากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น

1.3.3.3 การส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนอยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาเพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป (กรมสามัญศึกษา. 2544 ข : 19-22)

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการคือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม มีสาระและแนวดำเนินการดังนี้

กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน ที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมของนักเรียน มีทักษะในการตัดสินใจ ทักษะในการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกันประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูมจะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย แนวดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมมีดังนี้

1.1. การกำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.1.1 สสำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน หรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ และเป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในรูปแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

1.1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

1.2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งโดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาก็ดำเนินการตามนั้น แต่ให้มีการยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อ และวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยด้วย

1.3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2. การจัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

2.1 การประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียนเป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง นักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ร่วมมือกันดูแลนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองร่วมกัน

2.2 การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

2.3 ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างต่อเนื่องภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มีใช้การรายงานผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุม ก็คือ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 21)

2.3.1 การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2.3.2 การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ หรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุมใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครู

ที่มีต่อ นักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและ ต้องการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

2.3.3 การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการ ประชุมนั้นจำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครอง ด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3.4 การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุม ในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ คือ เป็นหลักฐานในการ จัดประชุมแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป และ เป็นข้อมูลสำหรับการ จัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

1.3.3.4 การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคนเท่าเทียม กัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องดูแลให้ความสนใจอย่าง ใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยต่อนักเรียน จนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงาน ที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าอย่างมาก ในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม ต่อไป นอกจากนี้ทุกครั้งที่ของการช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย

(กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 23-25) การป้องกันและการแก้ไขให้นักเรียนนั้นมีหลาย เทคนิควิธีการการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน สาระและแนวการ ดำเนินการ ได้แก่ (กรมสามัญศึกษา. 2544ข : 25) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่ง สำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน และผู้ปกครองซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้ หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม

5. การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครองสำหรับการใช้กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และกิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมซ่อมเสริมจำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรมครูที่ปรึกษาคควรคำนึงถึง ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2544ช : 25)

1. ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหา
2. บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน
3. สภาพของชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน

ข้อควรตระหนักในการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2544ช : 26)

1. การรักษาความลับ

1.1 เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผยยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยมีระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และมีการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เกี่ยวตนักเรียน

1.2 บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

1.3 การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การแก้ไข้ปัญหา

2.1 การช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน ต้องพิจารณสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียวแต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูทุกคนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อการนำไปใช้เหมาะสม

1.3.3.5 การส่งต่อ

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ชัดเจน ต้องอาศัยร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้มันเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข แนะนำดำเนินการส่งต่อนักเรียน ปฏิบัติดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2544ช : 27-29)

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน
2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือประสานงานขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม
4. ครูที่ปรึกษานัด วัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่ช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย
5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

1.3.4 มาตรฐานคุณภาพการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2544ก : 75-81) ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนไว้ดังนี้

- ด้านผลผลิต ประกอบไปด้วย 3 มาตรฐาน 8 ตัวชี้วัด ได้แก่
- มาตรฐานที่ 1.1 มีสุขภาพและสุขภาพจิตที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม
- ตัวชี้วัดที่ 1 มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานเด็กไทย
- ตัวชี้วัดที่ 2 มีความฉลาดทางอารมณ์
- ตัวชี้วัดที่ 3 ไม่เสพสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา รวมทั้งไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ
- มาตรฐานที่ 1.2 สามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้การทำงาน

ตัวชี้วัดที่ 1 รู้ความถนัด ความสามารถ ความสนใจ จุดเด่น จุดด้อยของตนเองพร้อมที่จะ
ปรับปรุงและพัฒนาตนเองเสมอ

ตัวชี้วัดที่ 2 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรทุก
รายวิชา

ตัวชี้วัดที่ 3 นักเรียนมีกระบวนการทำงานและได้ผลงานที่มีคุณภาพ
มาตรฐานที่ 1.3 มีความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจและสังคมที่พอเหมาะกับตนเอง

ตัวชี้วัดที่ 1 มีความเป็นอยู่อย่างเพียงพอในการศึกษาเล่าเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 นักเรียนที่ขาดการคุ้มครองจากครอบครัวสามารถหลีกเลี่ยงและป้องกันตนเอง
ให้พ้นภัยได้

ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

มาตรฐานที่ 2.1 มีการบริหารและการจัดการด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดที่ 1 จัดทำแผนการดำเนินงานระบบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนและ
ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด

ตัวชี้วัดที่ 2 นิเทศ ติดตาม ประเมินเพื่อทบทวนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดที่ 3 จัดทำรายงานผลการประเมินทบทวน นำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาและ
เผยแพร่

มาตรฐานที่ 2.2 มีการพัฒนาครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติ
ที่ดีและมีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1 มีแผนการพัฒนาที่มุ่งให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนา
ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และดำเนินการตามแผน

ตัวชี้วัดที่ 2 นิเทศ ติดตาม ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ ครู ที่
ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง

มาตรฐานที่ 2.3 ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องมีการประชาสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและ
ต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดที่ 1 มีการติดต่อสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนและผู้ปกครอง

มาตรฐานที่ 2.4 มีกระบวนการในการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1 มีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและมีการคัดกรองนักเรียนกลุ่มปกติและ
กลุ่มเสี่ยง/ปัญหา

ตัวชี้วัดที่ 2 มีการช่วยเหลือนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 3 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสม ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตัวชี้วัดที่ 4 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตัวชี้วัดที่ 5 มีการส่งต่อนักเรียนที่ยากจน จากการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา
ด้านปัจจัย ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 9 ตัวชี้วัด ได้แก่

มาตรฐานที่ 3.1 ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการบริหารจัดการระบบ การดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 ให้ความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 สามารถนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเพื่อทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานที่ 3.2 ครูที่ปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีในบทบาทหน้าที่การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 มีความรู้ ความเข้าใจในการะงาน การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูที่ปรึกษา มีความรัก ความเอื้ออาทรและเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 3.3 ครูที่ปรึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ตัวชี้วัดที่ 1 เป็นผู้มีการปฏิบัติตนในการเป็นครูที่ปรึกษาด้วยความซื่อสัตย์ และด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวชี้วัดที่ 2 มีความรับผิดชอบและวิจาร์ญาณในการรักษาความลับของนักเรียน

มาตรฐานที่ 3.4 ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือบุตรหลาน

ตัวชี้วัดที่ 1 ร่วมมือกับโรงเรียนในการดูแลแก้ไขและพัฒนาเด็กนักเรียน

มาตรฐานที่ 3.5 มีสถานที่จัดเก็บเอกสารข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล และอุปกรณ์เครื่องมือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 มีศูนย์ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ร่วมกันได้

ตัวชี้วัดที่ 2 มีคู่มือ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ สำหรับครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีสถานที่จัดเก็บที่ง่ายต่อการนำมาใช้

1.3.5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.5.1 ผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพประสานความร่วมมือทุกฝ่ายและดูแลกำกับนิเทศติดตามประเมินผล สนับสนุนให้ขวัญกำลังใจ

1.3.5.2 ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาดำเนินการตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน

1.3.5.3 ครูประจำวิชา/ครูทั่วไป ดูแลให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน

1.3.5.4 ครูแนะแนว สนับสนุนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือและส่งต่อ

1.3.5.5 นักเรียนมีบทบาทหน้าที่ของนักเรียน และ สนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.5.6 คณะกรรมการสถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.5.7 ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิต ครอบครัวสนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมกับสถานศึกษา ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน

1.3.6 แนวทางการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของหน่วยงานและนักวิชาการ

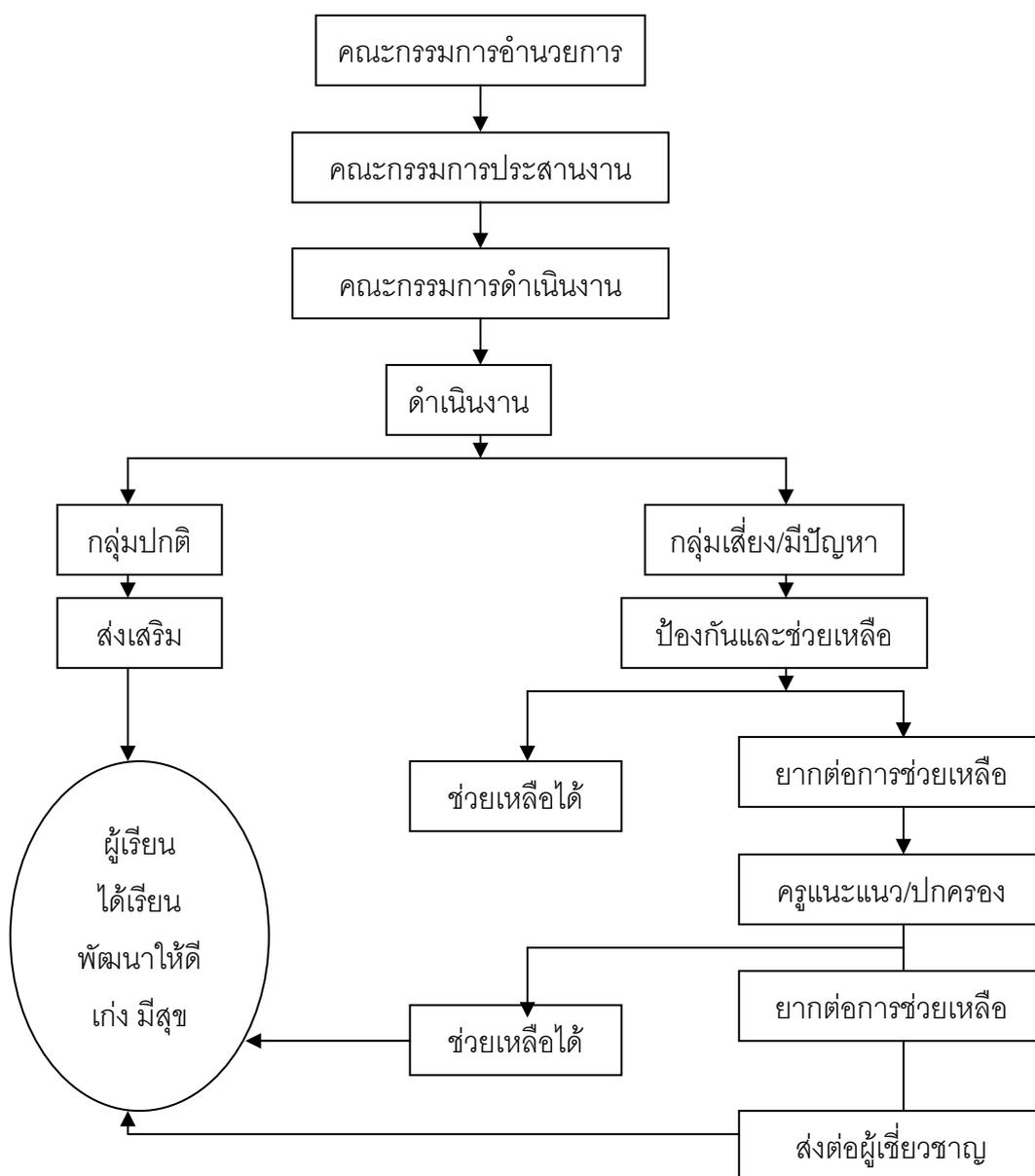
การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 ปี การศึกษามีการดำเนินงานโดยใช้หลักการบริหารจัดการเชิงระบบ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงาน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การกำกับติดตามประเมินตรวจสอบ และการจัดทำเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน ดังนั้น จึงต้องมีรายละเอียดในการดำเนินงาน การกำหนดระยะเวลาปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจน

พิชญ์มณฑน์ ลีกำเนิดไทย (2544 : 45-46) ได้ให้แนวทางการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

ในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้นำแนวคิดการบริหารเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 3 ประการ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตเป็นแนวทางในการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และติดตามประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน จัดประชุมเพื่อนิเทศ ติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ตามแนวคิดการประเมินแบบ

ชิปโมเดล นอกจากนี้ยังได้นำหลักการแนะแนวและหลักจิตวิทยาตามแนวทางทฤษฎีมนุษยนิยม ที่ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเชื่อว่าทุกคนต้องการเป็นคนดี และพัฒนาตนให้สูงขึ้น เป็นแนวทางการจัดกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3 องค์ประกอบคือ ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

ดังนั้น การนำการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือมาปฏิบัติในโรงเรียนจึงมีแผนการ ดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและมีความสำคัญต่อ ประสิทธิภาพของการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมาก ดังมีรายละเอียดการ ดำเนินงานดังภาพ

แผนภาพที่ 3 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : กรมสุขภาพจิต. 2544ก : 73

จากแผนภาพที่ 3 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมี การแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมาย คือ การ ส่งเสริมนักเรียน ป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ขั้นตอนเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน

เนื่องจากการนำการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ในโรงเรียนเป็นนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น ในการเตรียมการเพื่อให้เกิดความพร้อมและการดำเนินงานที่มี ประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดไว้เป็นนโยบายของโรงเรียนและจัดทำเป็น โครงการของโรงเรียนโดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน พร้อมทั้งต้องนำเข้าแจ้งและ หารือในการประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียน อีกทั้งต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ชัดเจนถึง ความสำคัญ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานและกระบวนการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวบรรลุผล ซึ่งในขั้น เตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน มีขั้นตอนเพื่อเตรียมการดังนี้ คือการแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดบทบาทหน้าที่และโครงสร้างของคณะกรรมการ และการวิเคราะห์สภาพความพร้อม พื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการ

1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย และหัวหน้าระดับชั้น ต้องมีความสามารถในการบริหารและการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.2 ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องมีความตระหนักในบทบาท หน้าที่และให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.3 ครูที่ปรึกษาต้องมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีความรู้และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

คณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของ ระบบฯ ดังนั้น โครงสร้างของคณะกรรมการ การประสานการทำงานระหว่างคณะกรรมการและ บทบาทหน้าที่ของบุคคลในแต่ละคณะจึงต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามแผนการ ดำเนินงานตามการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกกิจกรรม ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงาน จึงเกี่ยวข้องกับระดับชั้น

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติ หน้าที่ตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนและครูอื่น ๆ ให้การ

สนับสนุนให้อำนาจให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งในการบริหารการจัดการของโรงเรียนจะมีการจัดทำโครงสร้างการบริหารงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่และบุคลากรผู้รับผิดชอบ ดังนั้น ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีการกำหนดโครงสร้างบุคลากรเป็นคณะกรรมการหรือทีมงานเพื่อการทำงานร่วมกันเป็นทีมตามบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดขึ้น สนับสนุนให้การจัดการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานหรือทีมงานจำนวน 3 คณะ และมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนาจการหรือทีมนำ

มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครองเป็นเลขานุการ คณะนี้มีหน้าที่กำหนดนโยบาย แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการทำงาน และมีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

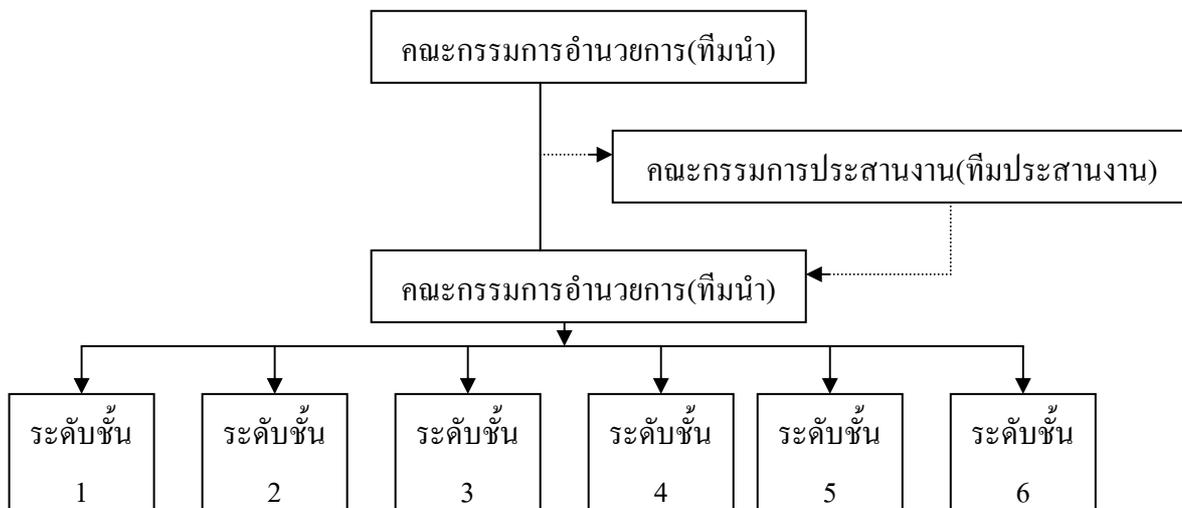
2. คณะกรรมการประสานงานหรือทีมประสาน

มีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครองเป็นประธาน ฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการประสานงาน อาจจะเป็นหัวหน้างานแนะแนวหรือโรงเรียนพิจารณาบุคคลตามความเหมาะสม คณะนี้มีหน้าที่เสนอแผนการทำงาน จัดประชุม อบรมให้ความรู้แก่ครู สนับสนุนการทำงานของครูที่ปรึกษา รายงานผลการทำงานต่อผู้บริหาร หรือคณะกรรมการ อำนาจการ และเชื่อมโยงการทำงานระหว่างคณะกรรมการอำนาจการกับคณะกรรมการดำเนินงาน มีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

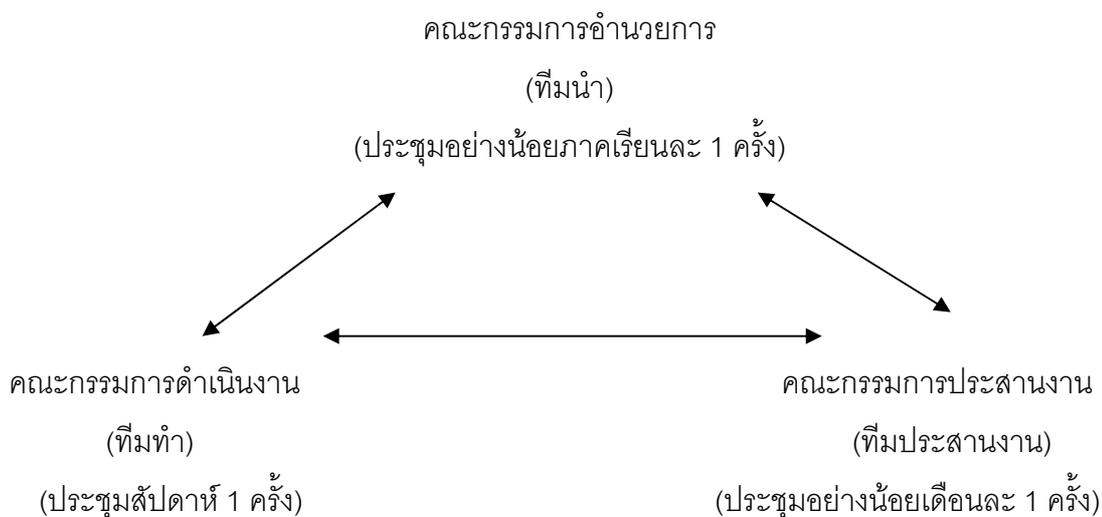
3. คณะกรรมการดำเนินงาน

มีหัวหน้าระดับแต่ละระดับเป็นประธาน จึงมีคณะกรรมการ 3 คณะหรือ 6 คณะ ตามระดับชั้น ส่วนเลขานุการ ให้แต่ละระดับชั้นพิจารณาตามความเหมาะสม คณะกรรมการดำเนินงาน มีหน้าที่ดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษามีบทบาทในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 5 ประการ และมีการประชุมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งเพื่อติดตามผลการทำงาน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการทำงาน การขอความร่วมมือต่าง ๆ (พิชญ์มณฑล ลีกำเนิดไทย. 2544 : 48-49)

ซึ่งคณะกรรมการการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 3 คณะ มีโครงสร้างคณะกรรมการประสานการทำงาน องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในแต่ละคณะดังแผนภาพที่ 4 – 5

แผนภาพที่ 4 พัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : กรมสุขภาพจิต. 2544 ข : 45

แผนภาพที่ 5 ทำแบบร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประสานของคณะกรรมการ
ที่มา : กรมสุขภาพจิต. 2544ข : 45

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่บุคลากรแต่ละคณะกรรมการของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมี 3 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และ คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) โดยมีรายละเอียดโครงสร้าง องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่แต่ละคณะกรรมการดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) ประกอบด้วย
  - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานกรรมการ
  - 1.2 ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย กรรมการ
  - 1.3 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
  - 1.4 หัวหน้าแผนงานโรงเรียน กรรมการ
  - 1.5 ผู้แทนผู้ปกครอง/ชุมชน กรรมการ
  - 1.6 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
  - 1.7 ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง กรรมการและเลขานุการ

หน้าที่

1. กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง
3. นิเทศ ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและระดับชั้น
4. อื่น ๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย

- 2.1 ผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ประธานกรรมการ
- 2.2 หัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น กรรมการ
- 2.3 หัวหน้างานพยาบาล-อนามัย กรรมการ
- 2.4 ครูงานแผนงานสารสนเทศ กรรมการ
- 2.5 ครูในฝ่ายปกครอง กรรมการ
- 2.6 หัวหน้างานแนะแนวหรือโรงเรียนพิจาณากรรมการและเลขานุการ

หน้าที่

1. ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร
4. จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกัน
อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

5. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน

6. อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะตามระดับชั้น (หากระดับชั้นใดมีจำนวนครูมากให้จัดแบ่งกลุ่มย่อยได้อีก) ประกอบด้วย

3.1 หัวหน้าระดับชั้น ประธานกรรมการ

3.2 รองหัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น รองประธานกรรมการ

3.3 ครูประจำวิชาในระดับชั้นและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กรรมการ

3.4 ครูแนะแนว กรรมการ

3.5 ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น กรรมการ

3.6 โรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม กรรมการและเลขานุการ

หน้าที่

1. ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานในระดับชั้น

2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำเสนอทีมประสาน

4. ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

5. อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

หมายเหตุ คณะกรรมการ บุคลากร และบทบาทหน้าที่ โรงเรียนปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้กำหนดบทบาทของบุคคลในคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชา ครูที่อื่น ๆ ครูแนะแนว ดังนี้

1. หัวหน้าระดับชั้น บทบาทหน้าที่

1.1 ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

1.2 ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

1.4 ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

1.5 ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.6 จัดประชุมครูในระดับชั้น เพื่อประสิทธิภาพในการดูแล

1.7 ประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารายกรณี

1.8 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผลของระดับชั้น
ส่งผู้บริหารโรงเรียนโดยผ่านทีมประสาน

1.9 อื่น ๆ ตามที่รับมอบหมาย

2. ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่

2.1 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหาและการ
ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัวหรืออื่น ๆ

2.2 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือตามแนวทางที่กำหนด คือ

2.2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.2.2 การคัดกรองนักเรียน

2.2.3 การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

2.2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.2.5 การส่งต่อ

2.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

2.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานหัวหน้าระดับชั้นอื่น ๆ
ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. หัวหน้าระดับ มีบทบาทหน้าที่

3.1 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา

3.2 ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน

3.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

3.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับชั้น

3.5 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4. ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่

4.1 จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนในคาบแนะแนวหรือจัดทำโครงการกิจกรรมกลุ่ม
ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นการสนับสนุนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.2 สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3 ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือ
ยากต่อการช่วยเหลือ

4.4 ร่วมประชุมกลุ่มที่ปรึกษารายกรณี

4.5 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

4.6 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารโรงเรียนหรือหัวหน้าระดับชั้น

4.7 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

1.3 การวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนการปฏิบัติการ

1.3.1 วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของโรงเรียน โดยใช้แบบประเมินหรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน และข้อเสนอแนะของครู-อาจารย์ รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติงาน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ชั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน

ในขั้นตอนนี้ผู้บริหารโรงเรียนเริ่มดำเนินการโดยการพัฒนาบุคลากรให้มีความเข้าใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยวิธีการดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากรโรงเรียนดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรโดยจัดในลักษณะ

1.1 ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ มีเทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

1.3 ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

1.4 ประเมินผลการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

2. การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2544ข : 7) ได้ให้แนวทางการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูที่ปรึกษาจะมีบทบาทและความสำคัญมากเพราะตลอดกระบวนการในการดำเนินงานเป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาที่ต้องทำการประสานงานหรือขอความร่วมมือและสนับสนุนจากผู้ช่วยฝ่ายปกครอง หัวหน้าระดับชั้น ครูทุกคนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ปกครอง ซึ่งจะมีวิธีการการดำเนินงาน เครื่องมือ ที่เป็นขั้นตอนต่าง ๆ

พิศवास ยุติธรรมดำรง (2544 : 84-90) ได้ให้แนวทางการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโรงเรียนสายปัญญา ซึ่งเป็นโรงเรียนนำร่องไว้ในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการดำเนินการโดยศึกษาด้านความสามารถด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว และมีวิธีการดำเนินการโดย

1.1 จัดทำระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก

1.2 มอบหมายให้ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการครูที่ปรึกษา ศึกษาข้อมูลนักเรียนจากระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ผลการตรวจสุขภาพนักเรียนประจำปี สมุดประจำตัว (รบ.4ต/ป) การสัมภาษณ์นักเรียน การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การพูดคุยกับครูประจำวิชาการเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อใช้เก็บข้อมูลนักเรียนทุกระดับชั้น เพื่อจะได้เก็บข้อมูลในการศึกษา นักเรียน

2. การคัดกรองนักเรียนเพื่อแยกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา มีวิธีการดำเนินการที่ต่อเนื่องจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากระเบียบสะสมและสรุปผลจากแบบประเมินพฤติกรรมเด็กออกมาเป็นคะแนนของนักเรียนแต่ละคน

2.2 คัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ปัญหาด้านการเรียน ด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ ด้านความประพฤติพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง การปรับตัวกับเพื่อน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคุ้มครองนักเรียน ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านความสามารถพิเศษ

2.3 รายงานผลการคัดกรองต่อหัวหน้าระดับชั้นและนำเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียน

2.4 ให้นักเรียนทำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q) ในภาคเรียนที่ 2

2.5 ครูที่ปรึกษาสรุปผลการคัดกรองนักเรียนและรายงานต่อหัวหน้าระดับชั้นและนำเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียน

3. การส่งเสริมนักเรียน ได้ดำเนินการส่งเสริมนักเรียนโดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 จัดกิจกรรมโฮมรูมทุกระดับชั้นสัปดาห์ละ 1 คาบ โดยมีคู่มือการจัดกิจกรรม โฮมรูม และมีบันทึกการโฮมรูมของครูที่ปรึกษาและจัดเพิ่มขึ้นเป็นสัปดาห์ละ 2 คาบ ในภาคเรียนที่ 2

3.2 จัดประชุมอบรมนักเรียนทุกระดับชั้น สัปดาห์ละ 1 คาบ

3.3 จัดโครงการ “สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน” โดยมีการประชุมผู้ปกครองโดยมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมในการดำเนินการโดยจัดทำเอกสาร

ประชุมครู-อาจารย์และกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน

2. การดำเนินการประชุมผู้ปกครองโดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ดังนี้ ซึ่งแผนนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนโดยฝ่ายวิชาการ ผู้ปกครองพบครูที่ปรึกษาตามห้องเรียน

3. ประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงผลการเรียน และมีการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อปรึกษาปัญหาร่วมกัน

4. ครูที่ปรึกษาพบผู้ปกครองเป็นรายกรณี

5. โรงเรียนจัดให้หัวหน้าหมวดวิชาและหัวหน้างานทะเบียนวัดผลให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาการเรียน การแก้ไข 0 ร มส และ มผ

6. ครูที่ปรึกษาสรุปผลการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน ส่ง คณะกรรมการที่มประสานเพื่อนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน

4. การป้องกันและการแก้ไขปัญหา ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการโดย

4.1 ให้การปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนที่ประสบปัญหา

4.2 ดำเนินการช่วยเหลือไปตามความเหมาะสมกับสภาพปัญหา

4.3 ประสานงานกับครูที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน

4.4 รายงานให้ผู้อำนวยการโรงเรียนทราบถึงผลการช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหา

4.5 จัดกิจกรรมและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียน คือ การจัดกิจกรรมในห้องเรียนโดยครูประจำวิชาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นและแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสมจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนเลือกได้ตามถนัดและความสนใจ จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้ นักเรียนช่วยเหลือกันและกัน ทั้งในด้านการเรียนและความประพฤติ จัดกิจกรรมซ่อมเสริมโดยฝ่ายวิชาการ ครูที่ปรึกษา อาจารย์

แต่ละวิชาให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อน และกิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อติดต่อสื่อสารและแจ้งเรื่องการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมของโรงเรียน และการขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง

5. การส่งต่อ มีการส่งต่อ 2 ลักษณะ คือ การส่งต่อภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยวิธีการดังนี้

5.1 ประสานงานกับครูที่เกี่ยวข้อง ในการส่งตัวนักเรียนไปรับความช่วยเหลือในกรณีที่ยากต่อการแก้ไขของครูที่ปรึกษา

5.2 สรุปปัญหาที่พบ แจ้งให้ครู-อาจารย์ที่เกี่ยวข้องทราบและรายงานต่อผู้อำนวยการโรงเรียน

5.3 ทำบันทึกหลักฐานการส่งต่อนักเรียน

5.4 ครู-อาจารย์ที่รับนักเรียนส่งต่อ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขปัญหาตามสภาพปัญหาของนักเรียน

5.5 หากปัญหาของนักเรียนยากต่อการแก้ไขจะมีการประสานส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกตามสภาพของปัญหา

5.6 ติดตามดูแลว่านักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่

6. จัดประชุมคณะกรรมการที่ประสานเป็นประจำทุกสัปดาห์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โรงเรียนจัดประชุมทบทวนการดำเนินงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นระยะ

3. ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ระบบหรือการดำเนินงานในองค์กรใด ๆ ก็ตามจะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีการกำกับติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาและปรับปรุงต่อไป

ในการกำกับ ติดตาม และการประเมินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ดังนั้น การประเมินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงประเมินทั้ง 3 ด้าน ซึ่ง พิศวาส ยุติธรรมดำรง (2544 : 93) ได้ใช้รูปแบบของการประเมินผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปโมเดล โดยทำการประเมิน 4 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายปรัชญา เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ตลอดจนความต้องการของบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมากำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการประเมินความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนการจัด

ดำเนินงานโครงการให้เหมาะสม

3. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินขณะดำเนินงานประเมินความก้าวหน้าของโครงการ ศึกษาปัญหาและอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย เพื่อนำข้อมูลมาแก้ไขการดำเนินงานให้เหมาะสม

4. การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลหลังจากการดำเนินงานโครงการสิ้นสุดลงแล้วว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์เพียงใด เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่อไป

ด้านปัจจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นที่ครูที่ปรึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเป็นครูแนะแนวเบื้องต้น ดังนั้น การประเมินด้านปัจจัยในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงประเมินผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวโดยประเมินในด้านความคิดเห็น ความรู้ ความสามารถ ความรู้สึกที่มีต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ด้านกระบวนการ เป็นการประเมินกระบวนการการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีวิธีการที่หลากหลายและเครื่องมือที่แตกต่างกัน โดยประเมินว่ามีความเหมาะสมเพียงใด จากความคิดเห็นของครูที่ปรึกษา เพราะครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน

ด้านผลผลิต เป็นการประเมินปริมาณนักเรียนในกลุ่มที่มีปัญหา ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง หลักดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสัมพันธ์กับคุณภาพนักเรียน ทั้งนี้ในด้านคุณภาพนักเรียนจะมีการรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็น ความรู้สึกของครูต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมนักเรียนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความสามารถในการเรียน ด้านสุขภาพหรือ ด้านครอบครัว การมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูที่ปรึกษา และเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นต้น (พิชญ์มณฑน์ ลีกำเนิดไทย, 2544 : 46-47)

จากกรอบและแนวความคิดเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม และประเมินการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวข้างต้น ในการประเมินในโรงเรียนจึงแบ่งการประเมินออกเป็นสองลักษณะ คือ การประเมินเพื่อทบทวน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินเพื่อทบทวน

โรงเรียนจัดให้มีการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงานเพื่อให้ได้ทราบข้อมูลที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินงานดังต่อไปนี้

พิศवास ยุติธรรมดำรง (2544 : 96-97) ได้ให้แนวทางการดำเนินการประเมินไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงาน ได้แก่ บุคลากร เทคนิควิธีการ งบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์
3. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน
4. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2541 : 62) ได้ให้แนวทางการดำเนินการประเมินไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพการช่วยเหลือ นักเรียนและการดำเนินงานของครู-อาจารย์ในแต่ละระดับชั้น
2. ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้นโดยผู้ได้รับคำสั่งแต่งตั้งหรือผู้แทนครูในแต่ละ ระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ทักษะในการประเมิน
3. นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น
4. ดำเนินการประเมินคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของ ครูในแต่ละระดับชั้น ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
5. ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับชั้น ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

พิศवास ยุติธรรมดำรง (2544 : 91) ได้กำหนดแนวทางการประเมินเพื่อทบทวนการ ดำเนินงานในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ส่งผู้แทนครู-อาจารย์ ในแต่ละระดับชั้นเข้ารับการอบรมทักษะในการประเมิน เพื่อทบทวน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินเพื่อทบทวนการดำเนินงานโครงการประกัน คุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในสถานศึกษาเป็นการประเมินข้ามระดับชั้น ประกอบด้วย
  - 2.1 คณะกรรมการอำนวยการ โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธาน กรรมการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการทั้ง 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ เป็นรองประธาน ฝ่ายบริการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายแผนงานเป็นกรรมการ ฝ่ายปกครอง เป็นเลขานุการและหัวหน้างานแนะแนวเป็น ผู้ช่วยเลขานุการ
  - 2.2 คณะกรรมการฝ่ายตรวจประเมินเพื่อทบทวนการดำเนินงานโดยมีหัวหน้า ระดับชั้นและผู้แทนครู-อาจารย์ที่ได้เข้ารับการอบรมทักษะในการประเมินผู้ตรวจประเมินมีบทบาท หน้าที่ คือ ศึกษาเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของโครงการประกันคุณภาพระบบ

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เตรียมประเด็นสำคัญ คำถามขอขยายข้อมูลที่ต้องการ ตรวจสอบเอกสาร ข้อมูล และสรุปข้อค้นพบจากข้อมูลหลักฐาน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ รายงานผลการตรวจประเมินเบื้องต้น นำเสนอระดับชั้น พร้อมทั้งเสนอแนะความสำเร็จที่พบและ สิ่งที่ต้องปรับปรุงพัฒนาและจัดทำรายการฉบับสมบูรณ์เสนอต่อ คณะกรรมการอำนวยการ

2.3 นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

2.4 ดำเนินการประเมินคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2.5 ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับชั้น ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

การประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

1. ครูที่ปรึกษาแต่ละคนทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับชั้น (ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน

2. คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับชั้น จัดทำรายงานสรุปเป็นระดับชั้นเสนอคณะกรรมการประสานงาน

3. คณะกรรมการอำนวยการดำเนินการ มีดังนี้

3.1 ประชุมพิจารณารายงานคณะกรรมการประสานงานเพื่อการปรับปรุง และพัฒนา การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

3.2 นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน และ คณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

1.4 กระบวนการบริหารจัดการด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

1.4.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

จรัส นองมาก (2544, หน้า 2) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็น กระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความมั่นใจว่าถ้าทำตามกระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษาจะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 2) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครอง

ชุมชนและสังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจ หรือภารกิจที่ร่วมกันกำหนดไว้ นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 9) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ก็คือ การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ไม่ยาก

ณัฐพล ชุมวรฐายี (2545, หน้า 14-15) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ดังนั้น สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน เมื่อสถานศึกษาดำเนินการแล้วจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับและพึงพอใจของสังคม

1.4.2 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, คำนำ) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพภายใน คือกระบวนการบริหารจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพซึ่งเป็นภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องทำอยู่แล้ว

จรัส นองมาก (2544, หน้า 35) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพภายใน ที่ระบุไว้ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมายความว่า การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 14) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักวิชา หลักฐาน ข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ ตรรกและเหตุผลสมเหตุสมผล

ดังนั้นสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ การประเมินผล การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาโดยบุคลากรภายในเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

1.4.3 แนวคิดและหลักการในการประกันคุณภาพทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7-9) ได้กล่าวถึงแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษาโดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอกแต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายในเพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษาซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ

ดังนั้น การประกันคุณภาพจึงเป็นการดำเนินการกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน และผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

1.4.4 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำ เป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คนเป็นคนที่รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 1)

การใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพโดยตรงแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึง ระบบกลไก และสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่

1.4.5 มโนทัศน์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมมาจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา Dale (1944) อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยเริ่มจากระบบการบริหารและจัดการคุณภาพที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือและประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้การตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งจุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้ คือเป็นการลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว ต่อมาในสองทศวรรษหลังจึงมีการพัฒนาในระบบการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพที่เน้นการป้องกันก่อนจะมีความผิดเกิดขึ้น (Preventive) อันได้แก่การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM) ซึ่ง Dale (1944) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่าสินค้าหรือบริการหนึ่งจะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ ซึ่งถ้ามีการนำหลักของการประกันคุณภาพมาใช้ในบริบทของการศึกษาจะทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเกิดความมั่นใจในการดำเนินการของสถานศึกษาที่จะพัฒนานักเรียน ซึ่งก็คือผลผลิตทางการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมต่อไป

1. กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 47 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 74 (แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18(2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมวด 1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 2 ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- (1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- (2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- (3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- (4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- (5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- (6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- (7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- (8) การผลัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

หมวด 2 หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 3 ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 4 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยให้มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

- (1) กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- (2) กำกับ ติดตาม และให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
- (3) เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และรายงานคุณภาพการศึกษา

ข้อ 5 ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 6 ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษา ระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระ การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 7 ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึง หลักและครอบคลุมในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างเป็นระบบ และมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

(2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่าง ต่อเนื่องชัดเจนและเป็นรูปธรรม

(3) กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การ ส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้

(4) กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

(5) กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบการ ดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

(7) กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 8 ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ข้อ 9 ให้คณะบุคคลตามข้อ 4 (3) ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวนและรายงานการ ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการที่ หลากหลายและเหมาะสม โดยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและ พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข้อ 10 ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานกำหนดให้ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย กระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 11 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดให้แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 10 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

ข้อ 12 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริม สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้

(1) จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

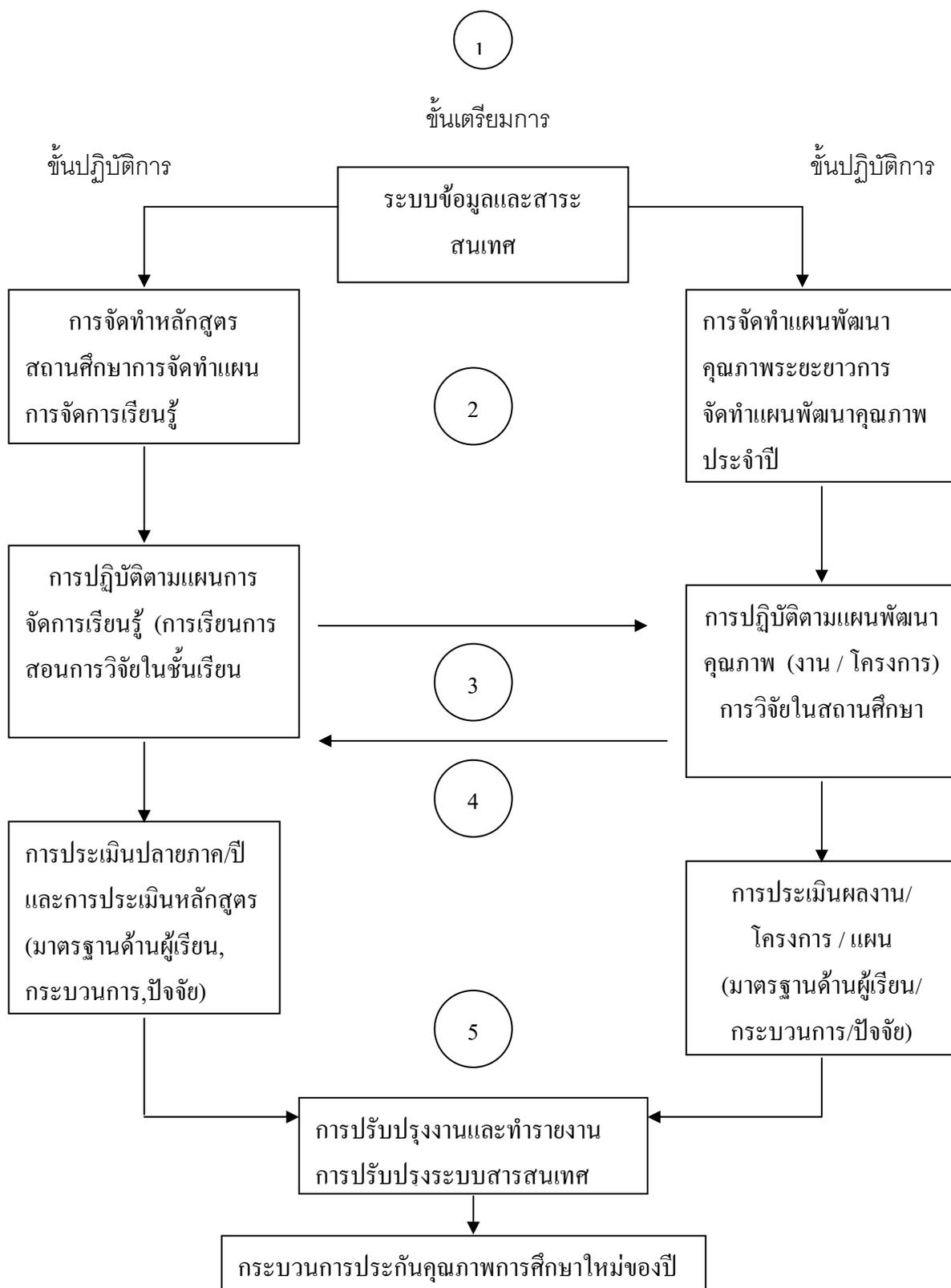
(2) จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปี หรือรายภาค

(3) จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 13 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อ 14 ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับสนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผดุงประสิทธิภาพของระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกที่ยังมิได้มีการจัดตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้บรรดาอำนาจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอำนาจของหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด

แผนภาพที่ 6 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546)

1.4.6 การประเมินตนเองของสถานศึกษา

กระบวนการประเมินตนเอง คือ การบวนการในการบริหารจัดการที่ใช้ควบคุมตรวจสอบคุณภาพโรงเรียน โดยมุ่งให้ทุกคนได้ประเมินการทำงานของตนเองในลักษณะของการตรวจสอบที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ประเมินตามภารกิจของตนเอง ซึ่งการประเมินตนเองมีกระบวนการหรือขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของโรงเรียน (สารในเทศของโรงเรียน)
2. กำหนดนโยบายและทิศทางการประเมินตนเอง เพื่อเป็นเป้าหมายการประเมินตนเอง
3. แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานประเมินตนเอง
4. ทำความเข้าใจกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกี่ยวกับสภาพ ผลการดำเนินงานนโยบาย ทิศทางและวัตถุประสงค์การประเมินตนเอง
5. วางแผนการประเมินตนเอง
  - 5.1 กำหนดเป้าหมายการประเมิน
  - 5.2 กำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ที่จะประเมิน
  - 5.3 กำหนดวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
  - 5.4 กำหนดกรอบการประเมิน
  - 5.5 วางแผนการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ สรุป และรายงานผล
6. ลงมือทำการประเมินตนเอง
7. วิเคราะห์ สรุปผลการประเมิน
8. รายงานผลการประเมิน โดยสรุปจุดอ่อน จุดแข็ง และแนวทางการพัฒนา
9. เผยแพร่ผู้เกี่ยวข้อง

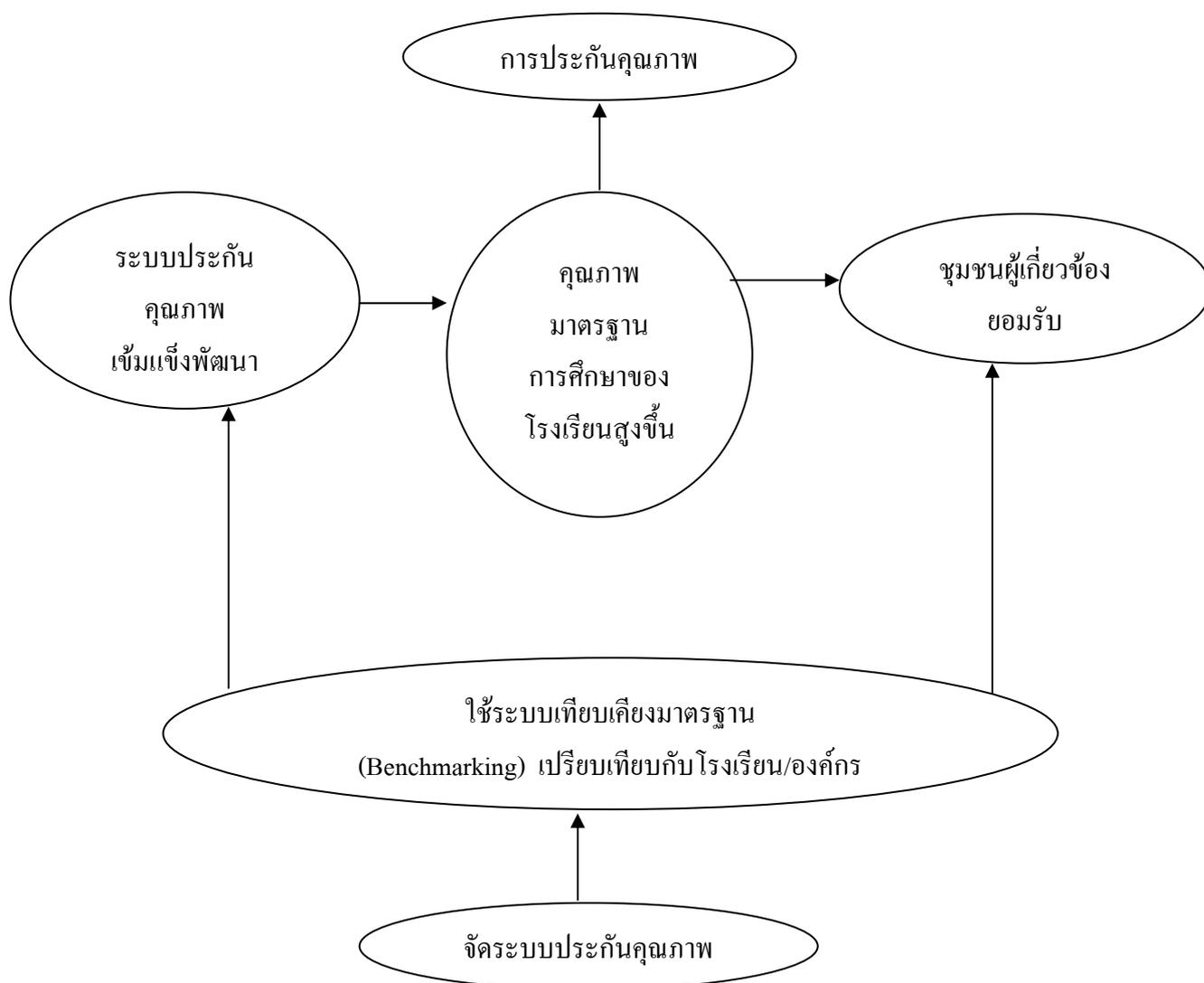
การเทียบเคียงมาตรฐาน

การเทียบเคียงมาตรฐาน เป็นวิธีการแนวทางการปฏิบัติและกระบวนการที่ดีที่สุดโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงาน กระบวนการจัดการศึกษา วิธีการปฏิบัติของหน่วยงาน องค์กรที่ใช้เป็นต้นแบบอ้างอิงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำสิ่งที่ดีมาปรับใช้และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

วิธีการเทียบเคียง

1. วางแผน กำหนดกระบวนการ งาน หรือกิจกรรมที่จะเทียบเคียง
2. จัดเตรียมทีมงาน กำหนดบทบาทหน้าที่
3. กำหนดเป้าหมายและระดับการพัฒนาที่ต้องการ
4. สรรหา คัดเลือกหน่วยงาน โรงเรียน หรือองค์กรต้นแบบที่จะใช้เทียบเคียง
5. ดำเนินการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล

6. ตรวจสอบ เปรียบเทียบความแตกต่างที่พบ เพื่อหาช่องว่างหรือจุดที่จะพัฒนา
7. รายงาน สื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
8. กำหนดเป้าหมาย แผนหรือวิธีการและดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติที่กำหนด
9. ควบคุมกระบวนการ
10. เปรียบเทียบและปรับปรุงต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 7 แนวทางการเทียบเคียงมาตรฐานของสถานศึกษา
(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย (2542) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิ ทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการของหน่วยงานการศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าการบริหารจัดการทุกระดับควรยึดหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทนา จินะราชและคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการศึกษาต่อการปฏิรูปการเรียนรู้มัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการพัฒนาบุคลากร มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือการนิเทศติดตามผล ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดด้านการวัดประเมินผลและในด้านการนำผลมาใช้เพื่อการปรับปรุง พัฒนาโดยที่มงานมีผู้ศึกษาไว้คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ดำเนินการพัฒนาระบบการประเมินผลภายในที่มีความเป็นเอกภาพในเชิงหลักการ แต่มีความหลากหลายของวิธีการปฏิบัติในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะหรือบริบทต่างกัน พบว่า ความสำเร็จของการประเมินผลภายในวัดด้วยตัวแปร 4 ตัว คือ

1. ความรู้ความเข้าใจในการทำการประเมินผล ภายในของบุคลากร
2. บุคลากรในสถานศึกษามีการทำงานเป็นทีม
3. โอกาสของการทำการประเมินผลภายในอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
4. การทำงานด้วยความมุ่งมั่นที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. บุคลากรในโรงเรียนตระหนักและเห็นความสำคัญจำเป็นพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถด้านความรู้ ทักษะอาชีพ
2. มีสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียน แหล่งวิทยากร พร้อมที่จะให้การสนับสนุนสอนอาชีพแก่นักเรียน
3. สามารถนำวัสดุท้องถิ่น มาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

ชาติตรี ส้าราญ (2544:51-52) ได้ศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการสอนแบบเทคนิคการสอนให้คิดโยงสู่ชีวิตจริง โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ พบว่าหลังจากดำเนินการสอนปกติ มีนิสัยใฝ่รู้ ลดภาระการสร้างสื่อ นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อม รู้จักถนอมสื่อ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

เฉลิม พรกระแสน (2544: 15-27) ได้ศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยการสอนแบบการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

จากการจัดการเรียนรู้โดยการสำรวจสิ่งแวดล้อม พบว่านักเรียนเห็นสภาพปัญหาและลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจมีเจตคติได้รับการฝึกกระบวนการสืบสวนจากประสบการณ์ตรง ส่งเสริมการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ใกล้ตัว รู้จักแหล่งข้อมูลและจากการเรียนรู้ระบบนิเวศวิทยาพบว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สามารถนำมาบันทึกและเรียบเรียงอย่างเป็นระบบสำหรับการศึกษานอกสถานที่พบว่า เปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนและตนเอง นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง และสอดคล้องกับวัยและความต้องการ ในปีต่อมา อารี บรรพตทอง (อ้างใน สพท. ลำพูน เขต 1 : 2547) ศึกษา ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ และทักษะทางสังคม ของผู้เรียน ชั้น ม.2 ที่ได้รับการสอนไวยากรณ์แบบบูรณาการ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนไวยากรณ์ แบบบูรณาการ มีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ และมีทักษะ ทางสังคมสูงจากเดิม อยู่ในระดับพอใช้ เป็นระดับดี และในปีเดียวกัน อานาจ เจริญศิลป์ (อ้างใน สพท.ลำพูน เขต 1 : 2547) ศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนโดยวิธีสอนและผสมผสานกับวิธีสอนแบบทดลอง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ไม่ต่างกันแต่นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีทั้งสองวิธีมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญ

พรธณี โพธิ์ศรี (อ้างใน สพท. ลำพูน เขต 1 : 2547) ได้ศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยเน้นการมุ่งประสบการณ์ บูรณาการประสานองค์ความรู้ คุณธรรม พบว่า ผู้เรียนเป็นคนดี มีจิตใจงาม ควบคุมตนเองได้ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี ทับทิมหิน (อ้างใน สพท.ลำพูน เขต 1 : 2547) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนแบบพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน พบว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีลักษณะแห่งความสุขความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถและคุณธรรม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีชีวิตชีวา เป็นการพัฒนาเด็กครบเบญจลักษณ์ คือ พหุปัญญา กระบวนการคิดโครงการ หลักสูตรท้องถิ่นและบูรณาการ นักเรียนได้ร่วมวางแผนร่วมกับครู มีบุคลิกภาพดียกย่องผู้อื่นและมีผลสัมฤทธิ์การเรียนสูงขึ้นทุกวิชา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลยา เบญจกาญจน์ และคณะ (อ้างใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546:174-183) ได้ศึกษา กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

พบว่า นักเรียนมีทักษะการสร้างความคิดรวบยอดได้ มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ดังนี้ จาริรัตน์ ปรกแก้วและคณะ (2546) ได้ศึกษา วิจัยเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังนี้

1. การปรับวิถีคิดและโลกทัศน์ของบุคคล
2. ศักยภาพของวิถีคิดเชิงมิติชุมชนและมิติสังคมของผู้บริหารโรงเรียน
3. การเรียนรู้ร่วมกันของครูแกนนำและเครือข่ายภูมิปัญญาอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง
4. ชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านกับความเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ศึกษารูปแบบการพัฒนาการประกันคุณภาพในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่าการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษามีรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมการเพื่อสร้างความตระหนักและให้องค์ความรู้
2. ดำเนินการวางแผน
3. ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ
4. โรงเรียนประเมินตนเอง
5. นิเทศภายในและภายนอก
6. สรุปรายงานผล
7. เผยแพร่ขยายผลสู่โรงเรียนใกล้เคียง

รัชชชัย ช่างแก้วและคณะ (2544) ได้ทำการศึกษา เรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในสหวิทยาเขตริมโขง สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ในทุกขั้นตอนได้ปฏิบัติยกเว้นด้านการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ และพบว่าปัญหาอุปสรรคด้านการเตรียมการคือ ขาดสื่อเอกสาร คู่มือ เครื่องมือ มีแนวทางแก้ไขคือ จัดหา ส่วนปัญหาอีกด้านหนึ่ง คือ การนำผลการประเมินไปปรับปรุง และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก (2543) ได้ศึกษา มาตรฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2543 พบว่ามาตรฐานการเรียนการสอนที่

จะต้องได้รับการพัฒนาได้แก่การวางแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติจริง ประเมินและปรับปรุงตนเอง ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาความรู้ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน ตลอดจนการใช้สื่ออย่างหลากหลาย พบว่ามีความสัมพันธ์กับกระบวนการบริหารของโรงเรียน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ (2543:157-159) ได้ศึกษา มาตรฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2543 พบว่า คุณภาพนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณภาพระดับ 3 และระดับ 2 เมื่อพิจารณาสัดส่วนร่วมกันแล้ว ถึงร้อยละ 87.67 ซึ่งถือว่านักเรียนมีมาตรฐานตามเกณฑ์ พอใช้ มาตรฐานด้านการเรียนการสอนพบว่า มีระดับคุณภาพ 3 ทุกอำเภอ และกิ่งอำเภอมีจุดเด่นในด้านการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการกลุ่มมีจุดด้อยในการวางแผน การเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นมาตรฐานด้านการบริหารโรงเรียนพบว่า มีจุดเด่นในด้านการดำเนินการเพื่อประสานความร่วมมือกับกรรมการโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาโรงเรียน จุดด้อยคือการจัดแหล่งเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เอื้อต่อการเรียน การสอน

ถวิล สุริยะและคณะ(2546) ได้ทำการศึกษา เรื่องการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการของสถานศึกษาในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา พบว่ามาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการ จัดองค์กรโครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาทั้งของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาและสังกัดกรมสามัญศึกษาไม่แตกต่างกัน

สมโภชน์ บุญเรศและคณะ (2543:55) ได้ศึกษา ความพร้อมของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร ที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2543 พบว่า

1. ความพร้อมด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาของครูอยู่ในระดับน้อย
2. ความพึงพอใจที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับน้อย
3. ความพร้อมด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก

ศักดิ์สิทธิ์ แสนเมืองชิน (2546) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการ และด้านการเตรียมการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับ “มาก” ตามลำดับ ส่วน ด้านการรายงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับ “ปานกลาง”

สภาพปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” เรียงตามลำดับ คือ ด้านการรายงาน ด้านการเตรียมการ และด้านการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ

1. โรงเรียนควรสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในแก่บุคลากร และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
2. โรงเรียนควรดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนโดยพัฒนาครูให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น
3. โรงเรียนควรให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในทุกขั้นตอน
4. โรงเรียนควรสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร
5. โรงเรียนควรจัดทำระบบข้อมูล เอกสาร อย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการตรวจสอบและประเมิน

รุ่งอรุณ บุตรมี (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก โรงเรียนบ้านตราด อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ มีผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้ครูมีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจในการทำงาน ร่วมกันวางแผนพัฒนางาน มีการตรวจสอบประเมินตนเอง ระดมกำลังช่วยเหลือการทำงาน
2. การศึกษาดูงานส่งผลให้บุคลากรได้รับประสบการณ์ตรงจากโรงเรียนที่ดำเนินการได้ ประสบผลสำเร็จตามการปฏิบัติงานในสภาพจริงทำให้ครูได้แนวคิด เกิดความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจในเทคนิคแนวทางการทำงาน ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางาน การปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคลากรมีการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ตามแผนงาน

โครงการ มีการพัฒนางานจากการปฏิบัติงานจริง ควบคู่ไปกับการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล มีการช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุนการทำงาน ทำให้มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพงานให้เข้าสู่มาตรฐาน

ผลการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกโรงเรียนบ้านตราด ได้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบการปฏิบัติงาน การบริหารโรงเรียน ข้าราชการครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ตามความรับผิดชอบตามโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนได้อย่างคล่องตัวแต่ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติมต่อไปอีก ได้แก่ ด้านการจัดระบบการจัดเก็บ และการนำมาใช้ของข้อมูลสารสนเทศ ยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอีก เนื่องจากว่ามาตรฐานนี้ยังไม่เกิดผลที่ชัดเจนสาเหตุ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดงบประมาณ นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานโดยทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมปรับปรุง แก้ไข บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และเกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานที่ดีอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนอื่น ๆ ได้นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปใช้ จะทำให้การพัฒนางานมีประสิทธิภาพ

สุกิจ กลางสุข (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนหนองเป็ด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินกิจกรรมตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้และปรับปรุง โรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน คือ บุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขาดเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการพัฒนา เนื่องจากโรงเรียนมีงบประมาณน้อยขาดการระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนและท้องถิ่นโรงเรียนแก้ไขโดยการจัดประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานให้แก่บุคลากร มีการกำหนดบุคลากรที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมทั้งการขอรับบริจาคจากชุมชน

2. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอกนั้นแต่ละโรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาอย่างหลากหลายตามมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนบ้านขามมีจุดเด่น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการเน้นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนบ้านทุ่งนางโอง (อ่อนอำนวยศิลป์) มีจุดเด่นในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง

สถานศึกษากับชุมชน และโรงเรียนบ้านห้วยสนุกสะพานทองมีจุดเด่น คือ โรงเรียนมีความพร้อมด้านปัจจัยและทรัพยากร มีแผนการสอนเพื่อปฏิบัติอย่างชัดเจน

3. การพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนบ้านหนองเปิด โรงเรียนมีการดำเนินงานตลอดปีซึ่งถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนได้ดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยการดำเนินการเป็นระบบครบวงจร PDCA ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่า ครูมีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี และจากการที่ครูสามารถดำเนินการพัฒนาได้ผลเป็นที่น่าพอใจในวงจรปฏิบัติการในวงจรที่ 1 ผู้วิจัยจึงนำมามาตรฐานการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยมาใช้โดยได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบบันทึกกิจกรรม แล้วสรุปปัญหาผลการปฏิบัติการวิจัยในวงจรที่ 1 พบว่าการดำเนินการจัดกิจกรรมในแต่ละมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และ นักเรียนให้ความสนใจในการดำเนินแต่ละกิจกรรม มีความกระตือรือร้น และมีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ไม่แสดงออกถึงความเบื่อหน่าย และครูสามารถที่จะนำผลการแก้ไขปรับปรุงไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

นเรศ รณรงค์ฤทธิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีโดยรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบผลของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามตำแหน่งพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินการตามแผนและด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการวางแผนการปฏิบัติงานและด้านการตรวจสอบประเมินผลไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบผลของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

นิตย คงธนนันทิกุล (2547) ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์บนพื้นฐานของหลักวิชาการข้อมูล มีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้และมีมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความมุ่งมั่นเพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิใน 8 ด้าน คือ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 40 คน ครูที่รับผิดชอบ จำนวน 40 คน รวม 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด และแบบสอบถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาทั้ง 8 ด้าน พบว่า การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ทุกสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสำคัญ คณะทำงานมีความรู้ความเข้าใจ เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาและเวลาในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้รับความรู้จากการประชุม การศึกษา ดูงานและการนิเทศ ติดตามการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ครูและผู้บริหารมีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์และระดับคุณภาพแต่ละมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี และมาตรฐานการปฏิบัติงาน การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาได้พยายามดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการเฉลี่ยปีละหนึ่งครั้ง มีการจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักหลายวิธี มีการรายงานการประเมินตนเอง และมีประเมินภายในปีการศึกษาละหนึ่งครั้ง การประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาได้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามกลุ่มประสบการณ์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนการประเมินมาตรฐานการศึกษา พบว่า ดำเนินการได้ดีในด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผู้เรียน ตามลำดับ

การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี สถานศึกษาได้ดำเนินการรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด และสาธารณชนในรูปแบบต่างๆ มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง เพื่อรับการประเมินคุณภาพภายนอก และการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษามีความตระหนักที่จะนำผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาต่อไป

การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา ที่สะท้อนให้เห็นผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพบนพื้นฐานของหลักวิชาการ ข้อมูลมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

นิยม ใจศิริ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ อำเภอเทวา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาการดำเนินงานที่ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนร่วมกัน มีการรวมกำหนดปฏิทินการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการสร้างทีมงานที่เกิดจากบุคคล 2 ฝ่าย โดยใช้กลยุทธ์ของการมีส่วนร่วม

2. มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการร่วมกัน ส่งผลให้ เกิดจิตสำนึกร่วมกัน โดยทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและกำหนดแผนงานร่วมกัน และมีผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาได้ร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขร่วมกัน ปัญหาที่พบจากการดำเนินงานตามวงจรที่ 1 คือ ปัญหากลุ่มผู้ร่วมศึกษาขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงาน เพื่อประกันคุณภาพภายใน

3. มีการพัฒนาทีมงานโดยให้ความรู้โดยวิธีการประชุมปฏิบัติการ และให้ศึกษาเอกสารความรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับเรื่องของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เมื่อดำเนินการแล้วยังพบว่ากลุ่มผู้ร่วมศึกษายังไม่เข้าใจขั้นตอน และวิธีการดำเนินการจัดทำธรรมนูญโรงเรียนและการทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงได้ดำเนินการพัฒนาในขั้นตอนต่อไป

ปริญญ์ งามสุทธิ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทคโนโลยีคณาสวรรค์ มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพของโรงเรียนเทคโนโลยีคณาสวรรค์ ก่อนการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า บุคลากรขาดความเข้าใจถึงรูปแบบและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้ไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งบุคลากรไม่มีส่วนร่วมใน

การวางแผนงานประกันคุณภาพการศึกษาทำให้ส่งผลต่อการพัฒนางานการดำเนินงานอีกทั้งในการวางแผนงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนยังขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนางาน การดำเนินงานและขาดทักษะในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในการร่วมพัฒนางาน การดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

2. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน 3 แห่ง ที่ดำเนินการได้ดีนั้นมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานอย่างชัดเจนโดยมีการมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่หน่วยงาน อีกทั้งมีการประชุมความก้าวหน้าและร่วมกันแก้ไขปัญหาและจัดการประเมินคุณภาพภายในทุกปีการศึกษา และนำผลการประเมินมาใช้วางแผนการพัฒนาโดยให้บุคลากร ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้มีการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างความเข้าใจด้านการประกันคุณภาพการศึกษาในหลายรูปแบบ โดยได้รับความร่วมมือจากบุคลากรเป็นอย่างดี

3. การพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนเทคโนโลยีคณา สวัสดิ์ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองนักเรียน และนักศึกษามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากการนำรูปแบบ วิธีการ และข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการศึกษาดูงานและการจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ (1) บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนางานการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษามากขึ้น (2) บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนากิจการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา (3) บุคลากรสามารถร่วมกันจัดทำรายงานการประเมินตนเองฉบับโรงเรียน และผ่านการประเมินภายใน โดยบุคคลภายนอกแล้ว

โดยสรุป การพัฒนางานการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามขั้นตอน เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดจนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลขึ้นหากมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของทางโรงเรียน อันจะสะท้อนถึงคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

วิเชียร วรรณีย์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน บ้านนาโพธิ์ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ก่อนดำเนินการพัฒนา ครู-อาจารย์มีความต้องการรับการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนากิจกรรมการสอนในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ และการปฏิบัติงานธุรการในชั้นเรียนมีสภาพความต้องการรับการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคิดเป็น

ร้อยละ 85.83 และมีความต้องการไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.25 และมีความพึงพอใจที่จะรับการนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากนั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าในฐานะผู้บริหารโรงเรียน จึงจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนโดยเน้นที่วิธีการและ เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเขียนแผนการสอนที่สมบูรณ์และการจัดทำงานธุรการ ในชั้นเรียน โดยดำเนินการตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการการศึกษาดูงาน การสังเกตการสอน การประชุมทางวิชาการ และการสาธิตการสอนโดยจัดให้มีคณะกรรมการ ดำเนินการนิเทศกับกลุ่มผู้รับการนิเทศ

2. ผลการดำเนินการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านนาโพธิ์ ด้วยกิจกรรมการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การสังเกตการสอน การสาธิตการสอน และการประชุมทางวิชาการ พบว่า ครู-อาจารย์มีการพัฒนาการในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิค กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นมีกิจกรรมและเทคนิคใหม่ ๆ และเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ที่ได้รับการนิเทศมีความมั่นใจในการใช้ แผนการสอนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น มีความมั่นใจในการนิเทศซึ่งกันและกัน มากขึ้น มีความรู้และเข้าใจในการปฏิบัติงานธุรการในชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจ ในการนิเทศภายในโรงเรียนหลังนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่ามีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ นอกจากการประเมินแผนการสอนและสังเกตการ สอนแล้วยังเป็นการกระตุ้น ยั่วยุ สนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนตาม ข้อเสนอแนะของผู้รับการนิเทศให้มีประสิทธิภาพสูงมากยิ่งขึ้น การประชุมกำกับติดตามทำให้ทราบ ถึงการพัฒนาศักยภาพการสอน ปัญหา และอุปสรรคจากการนิเทศแต่ละครั้ง พร้อมทั้งสามารถที่จะ ระดมความคิดเพื่อกำหนดแนวทางปรับปรุง และพัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

โดยสรุป ผลการพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนบ้านนาโพธิ์ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ทำให้ครู-อาจารย์ในโรงเรียนมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มากขึ้น ตลอดจนมีการใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น ในด้านการนิเทศภายในโรงเรียน มีการ ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครู-อาจารย์ทุกคนมีความมั่นใจและกล้านิเทศงานกันเองมากขึ้น ซึ่งการ ดำเนินการรูปแบบนี้ จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนบ้านนาโพธิ์ได้อย่าง ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วุฒิพงษ์ สนธิมาสโกมล (2548) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษา ภายใต้นด้านกระบวนการของโรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษภายใต้นด้านกระบวนการและการดำเนินงานที่ผ่านมาขาดประสิทธิภาพนั้นการวางแผนปฏิบัติงาน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน ทำให้การบริหารงานไม่เป็นระบบ ขาดความสัมพันธ์กับชุมชนและครูผู้สอนไม่ได้รับการพัฒนาด้านการสอน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษภายใต้นด้านกระบวนการของโรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ตามกรอบการศึกษา 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติงาน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและการนำผลการประเมินมาปรับปรุง มีวัตถุประสงค์ของการพัฒนา เพื่อให้มีการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงานอย่างมีระบบ มีการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลยุทธ์ในการพัฒนา ได้แก่ การอบรมปฏิบัติการและการนิเทศภายใน วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ (Action research) จำนวน 2 วงรอบ แต่ละวงรอบประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้ศึกษาค้นคว้า รองผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผนและรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู-อาจารย์ จำนวน 28 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบบันทึกกิจกรรม และแบบประเมินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษภายใต้นด้านกระบวนการ ในวงรอบที่ 1 ได้แก่ การอบรมปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน พบว่า การอบรมปฏิบัติการประกอบด้วยกิจกรรมการเตรียมการอบรม การดำเนินการอบรม และการประเมินผลการอบรม โดยรวมและทุกกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และการนิเทศภายใน ประกอบด้วยกิจกรรมการวางแผนนิเทศ การดำเนินการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ โดยรวมและทุกกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และในวงรอบที่ 2 มีการปรับปรุงกิจกรรมและกลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การนิเทศภายใน ประกอบด้วยกิจกรรมดำเนินการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ โดยผลการดำเนินงานพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ผลการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในด้านกระบวนการในวงรอบที่ 1 พบว่า ระดับปฏิบัติงานและคุณภาพของการดำเนินงานจัดโครงสร้างองค์การในการบริหารงานอย่างเป็นระบบและส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับน้อย ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติงาน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับปานกลาง และในวงรอบที่ 2 พบว่า มีการจัดโครงสร้างองค์การในการบริหารประเมินมาปรับปรุงอยู่ในระดับปานกลาง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและทั้ง 4 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก

โดยสรุป การพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในด้านกระบวนการ โดยใช้กลยุทธ์การอบรมปฏิบัติการและการนิเทศภายในครั้งนี้ กลยุทธ์ที่นำมาใช้มีความเหมาะสมสำหรับใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในด้านกระบวนการ แต่การนำไปใช้ควรให้ความสำคัญกับการดำเนินตามแผนปฏิบัติการและการนิเทศตามแผนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้นิเทศควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงานที่นิเทศ

สุภาพันธุ์ รื่นสำราญ (2526) ศึกษา ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหานักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาทสืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุ คือการมีนิสัยเกเรคึกคะนอง เสพของมีเงินเมา ขาดความรัก ขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดการอบรมความประพฤติจากบิดา มารดา ครู อาจารย์ และนอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมยังไม่เหมาะสมด้วย โรงเรียนมาเวลาว่างและหนีโรงเรียน หลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงรวมทั้งกฎหมายของบ้านเมืองขาดประสิทธิภาพ

ธีรพงษ์ คงนาง (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวของนักเรียน ไม่ว่าจะจะเป็นนักเรียนชาย นักเรียนหญิงที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรม นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับราชการ นักเรียนที่ผู้ปกครองจบการศึกษาระดับประถมศึกษา นักเรียนที่ผู้ปกครองจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นักเรียนที่ผู้ปกครองจบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา พบว่า ต่างมีความต้องการเนื้อหาในเรื่องการเตรียมสอบปลายภาคเรียน และเรียนเก่งอย่างไร

สุภาวดี สอนกุล (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวของครูแนะแนวและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ครูแนะแนวและนักเรียนมี

ความต้องการสอดคล้องกันที่จะให้จัดเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวในเรื่องแนวทางการศึกษาต่อตามแผนการเรียน การปรับปรุงตนเองในด้านการเรียน แนวทางประกอบอาชีพตามแผนการเรียน รายได้และโอกาสก้าวหน้าของแต่ละอาชีพ การฝึกฝนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและการจัดการแก้ไข การเอาชนะ สถานการณ์ต่าง ๆ และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดและมีสติ

ภาระดี พันธุ์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการจัดบริการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา 8 พบว่า ครูแนะแนวส่วนใหญ่ได้จัดบริการแนะแนวครบทั้ง 5 บริการ และประสบปัญหาทั้ง 5 บริการ นอกจากนั้นยังประสบปัญหาในการบริหารงานแนะแนวและการสอนกิจกรรมแนะแนว ดังนี้ ผู้ปกครองไม่สนใจบุตรหลานของตนเอง ครูแนะแนวมีชั่วโมงสอนมากจนไม่มีเวลาทำงานแนะแนว จำนวนครูแนะแนวมีน้อยไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่นักเรียนได้อย่างทั่วถึง นักเรียนไม่ค่อยใช้บริการ คณะครูไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ฝ่ายแนะแนว อาคารสถานที่ งบประมาณ ในการดำเนินงานและครูแนะแนวไม่มีโอกาสได้ศึกษาความรู้เพิ่มเติม

วัชรวิ ทรัพย์มี (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหาและวางโครงการอนาคต พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้ การวางโครงการศึกษาต่อและอาชีพ การรู้จักตนเองการปรับปรุงบุคลิกภาพ การปรับตัวกับบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนด้านการเงินและสุขภาพซึ่งแสดงว่านักเรียนต้องการบริการปรึกษาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการปรับตัวทางสังคม

สุขใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้เพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มเพื่อการเพื่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า 1 นักเรียนได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่ม มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนรับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 2 นักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มมีความรู้สึกเป็นคุณค่า ในตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เยาวมาลย์ ละอองนวล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและการให้ความช่วยเหลือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำในโรงเรียนยโสธรพิทยาสรรค์ จังหวัดยโสธร พบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไปในทางที่ดีขึ้น